

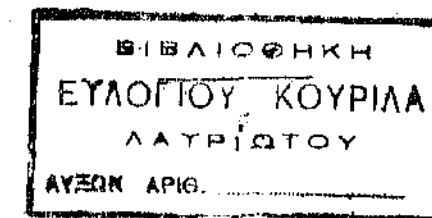
ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

1879

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8.

ΑΘΗΝΗΣ

Γραφείον της 'Εστίας: 'Οδός Σταδίου, 6.

1879

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ἑβδομος

Ἐνδερμή Ἱησια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐλάττω ἔτους καὶ εἰνε ἑτάσεις.— Ἐμφαδὸν τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

11 Φεβρουαρίου 1870

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΧΙΝΗ

Γ. Σαχίνης

Ἡ ἐπομένη βιογραφία τοῦ ἀοιδίμου ναυάρχου ἐσταχυολογήθη ἐκ τοῦ ἔκφυθηθέντος εἰς αὐτὸν ἐπισηδείου λόγου ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας κ. Φιλίππου Ἰωάννου, τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1864.

Σ. τ. Δ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΧΙΝΗΣ

Ὁ Γεώργιος Σαχίνης ἐγεννήθη ἐν Ἰδρα. Ὁ πατήρ του μέλλων νὰ πλεύσῃ εἰς Ἰταλίαν, παρέλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ πλοῖόν του, ἵνα συσῆσῃ εἰς ἕνα τινὰ τῶν ἐν ταῖς παραλίαις τῆς Εὐρώπης πόλεσι φίλων του, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἑποίου ἐδύνατο ὁ νέος νὰ διδαχθῇ ἀνώτερα μαθήματα καὶ αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του. Ἀλλ' ἀναγκασθεὶς κατὰ τὸν διάπλουν νὰ προσαρμισθῇ εἰς τὰ παρὰ τὴν Θεσπρωτίαν Σύβοτα, περιέπεσεν ἐκεῖ εἰς τὰς μισαιφόνους χεῖρας τοῦ ἐκ Τεπελενίου Ἀλῆ, τοῦ ὠμοῦ τῆς Ἡπείρου σατραπόου, καὶ ἀποπέσθη. Ὁ νέος ἐκεῖνος καὶ διαβόητος Φάλαρις, ἀκούσας ὅτι ὁ Δημήτριος Σαχίνης εἶχε πλοῖον μέγα καὶ πολεμικῶς ὀπλισμένον, κατασχέθην πρότερον ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ῥωσικοῦ ναυάρχου Σινιάδην καὶ χρησιμεύσαν ὡς πολεμικὸν εἰς τὸν ῥωσικὸν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν πόλεμον, καὶ μαθὼν, ὅτι τὸ πλοῖον τοῦτο ἦτο προσωρισμένον εἰς Σύβοτα, ἐπεθύμησεν ἐπιθυμίαν ἀδικον καὶ ἀπάνθρωπον νὰ συλλάβῃ καὶ ἀποκτείνῃ τὸν πλοίαρχον μετὰ τῶν υἱῶν του, νὰ καταλάβῃ δὲ καὶ οἰκειοποιηθῇ τὸ ὄραϊον ἐκεῖνο πλοῖον ἐπὶ προφάσει, ὅτι ἦτο πολεμικὸν κτήμα. Διὸ ἀποστείλας τινὰς τῶν συνήθων ὑπηρετῶν τῆς θηριωδίας του, συνέλαβε δολίως τὸν ἀνύποπτον πλοίαρχον καὶ τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν του, ἐνέβαλεν αὐτοὺς εἰς εἰρκτὴν καὶ βραδύτερον ἀδήλω μὲχρι τοῦδε τρόπῳ ἀπέκτεινεν ἀμφοτέρους. Κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην εἰς μέγιστον ἠζωῇ τοῦ νέου Γ. Σαχίνη κατέστη κίνδυνον· μόλις δ' ἐδυνήθη νὰ διαφύγῃ αὐτὸν ἐπιβάς ἐφοικαίου μικροῦ, ἐφ' οὗ ἐν νυκτὶ ζοφερῇ καὶ ζάλλῃ, διωκόμενος ὑπὸ δύο λέμβων καὶ πυροβολούμενος ὑπὸ τῶν ἐν αὐταῖς Ἀλβα-

νῶν, διέπλευσεν εἰς Κέρκυραν, κατεχομένην τότε ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἐκεῖ διασωθεὶς ὁ νέος Σαχίνης ἔτυχε προστασίας καὶ περιποιήσεως παρὰ τισι τοῦ πατρός του φίλοις. Διετίαν δὲ διαμείνας ἐσπούδασε νὰ αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του, διδασκόμενος τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν γλώσσαν καὶ τὰ σωματιώδη μαθηματικά. Ἀργότερον ἐπανήλθεν εἰς τὴν γενεθλίαν του νῆσον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ πατρικὸν τοῦ βίου ἐπάγγελμα, ἦτοι εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· ἐναυπήγησε δὲ πλοῖον εὐρέγεθες καὶ πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειον. Ὁ πλήρης ἐνεργείας ναυτικὸς βλός, αἱ κακοπάθειαι καὶ οἱ θαλάσσιοι κίνδυνοι, πρὸς οὓς καθ' ἡμέραν ἐπάλλαιε ναυτιλλόμενος, προήσκησαν αὐτὸν ἰκανῶς πρὸς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, εἰς ὃν ἐμελλε βραδύτερον ν' ἀποδυθῇ καὶ νὰ διαπρέψῃ. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1821 ἔτους ἡ θεὰ ἐλευθερία ἐξηγέρθη ἀπὸ τῶν προγονικῶν τάφων λαμπρὰ καὶ ἀκτινοβόλος ὡς ἀράγγελος ἀγγελος, καὶ μετ' ἐβροντώδη φωνῇ ἐκάλεσε περὶ ἑαυτὴν ἐν Ἑλλάδι τὰ πρωτότοκα τέκνα τῆς, τότε καὶ ὁ νέος Σαχίνης, προθύμως ὑπακούσας εἰς τὴν θεῖαν ἐκείνην φωνήν, ἔσπευσε νὰ ὀπλίσῃ τὸ εὐπαγές πλοῖόν του, νὰ πληρώσῃ αὐτὸ ἀνδρείων ναυτῶν, νὰ ὑψώσῃ εἰς τὸν ἴσον αὐτοῦ τὴν κυανόχρουν τοῦ σταυροῦ καὶ νικηφόρον σημαίαν, καὶ ταχθεὶς ὑπὸ τὸν ἐκλεκτὸν τῆς πατρίδος του ναυάρχον νὰ ἐκπλεύσῃ μετὰ τῶν συναγωνιστῶν του Ἰδραίων κατὰ τῶν τυράννων, πῦρ κατ' αὐτῶν φέρων καὶ θάνατον. Τότε πρῶτον μεθ' ἐκπλήξεως εἶδεν ὁ Κόσμος ὀλιγάριθμα πλοῖα ἐμπορικὰ ἀντιπαρατασσόμενα τολμηρῶς πρὸς στόλους μεγάλους καὶ ὑψιπαγεῖς, καταναυμαχοῦντα τούτους λαμπρῶς καὶ διώκοντα. Ἐννεά ὄλα ἔκτοτε ἔτη ἐβλεπεν ὁ Κόσμος μετ' θαυμασμὸν τρία τραχέα τοῦ Αἰγαίου νησιδία ἀντιμάχόμενα θριαμβευτικῶς πρὸς πᾶσαν τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς ἀπερᾶντου θωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ τρία ἐκεῖνα νησιδία, τὰ σχεδὸν ἀφανῆ ἐν τῷ χάρτῳ, ἐξέπαμπον ἐκ τῶν λιμένων των στόλους, μικροὺς μὲν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸν ὄγκον τῶν πλοίων, ἀλλὰ μεγάλους τὴν δύναμιν, οἵτινες κατακυριεύοντες τῆς θαλάσσης πολλάκις κατακλύψαν μετ' ἐπιβουλῆς τὰ ἀφρίζοντα νῆα αὐτῆς· πολλάκις κατετρόπωσαν τοὺς γιγαντώδεις καὶ ἀγεράχους τοῦ Βυζαντίου, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἰνδίας καὶ τῆς Ἀλγερίας· στόλους, ἀλλ'

οὔδεποτε ἐνικλήθησαν· πολλάκις ἐδίωξαν τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' οὔδεποτε ὑπ' αὐτοῦ ἐδιώχθησαν. Τὴν δόξαν τοῦ ἐλληνικοῦ ναυτικοῦ ἐζήλευσαν πολλοὶ ναύαρχοι καὶ ναυμάχοι ἄνδρες καὶ αὐτῶν τῶν θαλασσοκρατούντων ἔθνων.

Ὁ Γεώργιος Σαχίνης ἀκολούθῳ σχεδὸν ἀπὸ τὸν ἀτρόμητον ναύαρχον Ἀνδρέαν τὸν Μιαούλην μετὰ τοῦ Κριεζῆ, τοῦ Ίσαμαδοῦ, τῶν δύο Τουρμαζαίων, τοῦ Πινότζη, τοῦ Παναγιώτα, τῶν Ῥαφαλαίων, τοῦ Παλεχοῦ, τοῦ Ζάα, τοῦ Φόκα καὶ ὀλίγων ἄλλων ἐκλεκτῶν τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου πλοιάρχων, ἐτάσσετο πάντοτε ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἐκεῖ, ὅπου δεινότερον ἐβρόντων τὰ πυροβόλα, ὅπου γοργότερον ἐξερύγετο ἀπὸ τῶν χαλκίνων στομάτων τὸ πῦρ, ὅπου πυκνότερος ἦγείρετο ὁ καπνός, ὅπου συνεχέστερος καὶ τρομερώτερος ἠκούετο ὁ τῶν σφαιρῶν συριγγμός. Ἐπάτατε σεῖς οἱ ὀλίγοι ἐτι ἐπιζῶντες καὶ ὑπὸ τὸ ἄχθος τῶν ἐπῶν κεκυφότες συναγωνισταὶ τοῦ εἴπατε σεῖς τὰ γηραιὰ καὶ γεραρὰ λείψανα τῆς ἡρωικῆς ἐκείνης γενεᾶς τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, ὁποῖος ἐδείχθη ὁ ἀνὴρ ἐν ταῖς ναυμαχίαις τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, τῆς Μυκάλης, τῆς Ἰκαρίας, τῆς Ἀστυπάλαιας, καὶ μάλιστα τῆς νήσου Πρώτης, ὅπου κυκλωθεὶς ὑπὸ δεκαοκτώ μεγάλων ἐχθρικῶν πλοίων, ἀντέστη πρὸς αὐτὰ μόνος, δύο ὀλοκλήρους ὥρας ἀνδρείως μαχόμενος. Ἐπάτατε, ὁποῖος ἐδείχθη ὁ Σαχίνης κατ' ὄλον τὸν ἐνεκαετῆ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον. Ἐπάτατε εἰς τοὺς λησμονοῦντας καὶ κατασφραουνοῦντας τὸ παρελθὸν νεωτέρους, εἰς τίνας ἄνδρας τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὀφείλει τὴν ἀπὸ τῆς βαρβάρου τυραννίας ἀπαλλαγὴν τοῦ πόσον ἀδαλὸς ὑπῆρξεν αὐτῶν ἡ φιλοπατρία, πόσον ἀδάμαστος ἡ ἀνδρεία, πόσον μεγαλόφρων ἡ αὐταπάρνησις, πόσον θαυμαστὴ ἡ καταφρόνησις τῶν κινδύνων, καὶ ἡ εἰς τὰς ταλαιπωρίας καὶ κακουχίας διηνεκῆς ἐγκαρτέρησις. Ἐπάτατε ἀκόμη καὶ ἐκείνο, ὅπερ φαίνεται ἀπίστευτον εἰς τὴν γενεάν τοῦ συμφέροντος· ὅτι πολλοὶ γενοαῖοι τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου πλοίαρχοι, δὲν προσίνεγκαν εἰς τὴν πατρίδα μόνην τὴν πόλιν καὶ τὴν ζωὴν των, ἀλλὰ καὶ τὰ πλοία των καὶ τὴν περιουσίαν των ὅλην, καὶ αὐτὰ τὰ μέσα τῆς διατηρήσεως τῆς οἰκογενείας των καὶ τῆς τῶν τέκνων των διατροφῆς. Οὐδενός ἐφείσθησαν οἱ γενοαῖοι ὑπὲρ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίας, ἀλλ' αὐτοὶ ἀντέτασσον εἰς τοὺς ἐχθρούς ἐν ταῖς μάχαις τὰ στήθη των, ἔχοντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παραστάτας καὶ συμμετόχους τῶν κινδύνων, τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰ τέκνα των, αὐτοὶ παρέχον τὰ πλοία, αὐτοὶ ἰδία δαπάνη ἢ δαπάνη τῶν οἰκείων των ὠπλιζόν αὐτὰ καὶ ἐπισκευάζον, αὐτοὶ παρασκευάζον τὰ πρὸς πόλεμον ἀναγκαῖα, αὐτοὶ ἔτρεπον καὶ ἐμίσθουν τὸ πλήρωμα. Οὐδένα δὲ οὐδέποτε κατὰ τὸν ἀγῶνα ἠθέλησαν νὰ λάθωσι μισθὸν τῆς ὑπηρεσίας των, ἀλλὰ φιλοτίμως ἠγνῶθησαν πᾶσαν μισθοφορίαν,

καὶ ὅτε τοιαύτη ἐν ἐποχῇ τινι τοῦ ἀγῶνος εὐπορωτέρως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δανείου τοῖς προσεφέρετο.

Πολλάκις παρετήρηθη ὅτι ἡ ἀληθῆς ἀνδρεία εἶναι ὄχι μόνον πάντοτε καὶ φιλόνητος. Τὴν δ' ἀλήθειαν ταύτην ἐπικυροῦ τοῦ Γ. Σαχίνη τὸ παράδειγμα. Ὅσον ὁ Σαχίνης ἦτο ἐν ταῖς μάχαις ἀνδρείως καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς φοβέρας, τόσον ἐδεικνύετο πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους φιλόνητος, περιποιηόμενος αὐτούς καὶ φροντίζων περὶ τῆς θεραπείας τῶν τραυματιῶν, ὡς ἐάν εἶχον λάθει τὰ τραύματα μαχόμενοι οὐχὶ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ὑπ' αὐτόν. Οὐδέποτε δὲ συνεχώρησε νὰ μολυνθῇ τὸ πλοῖόν του οὐδὲ τῶν ναυτῶν του αἱ χεῖρες μὲ ἄλλα αἰχμαλώτων ἐχθροῦ· ἀλλὰ καὶ μὲ ἴδιον κίνδυνον ἔσωσεν αὐτοὺς ἐν δεινῇ τινι περιστάσει ἀπὸ χειρῶν φονικῶν. Ἐν τῶν πλοίων τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου, τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Κριεζῆ, ἐλλειομενόμενον κατὰ τὸ 1825 ἔτος εἰς Βάτικα τῆς Πελοποννήσου, ἀνετινάζθη ἐξ αἴφνης εἰς τὸν ἀέρα μετὰ παντός τοῦ πληρώματος, ἐξ οὗ δύο μόνον ἐσώθησαν. Ἐπειδὴ δ' ἐκρατοῦντο ἐν τῷ πλοίῳ αἰχμαλώτοι Ὀθωμανοὶ, ἐλέγθη καὶ ἐπιστεῦθη, ὅτι οὗτοι ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν τῆς πυρτίτιδος ἀποθήκην. Ἡ εἰδησιὸς αὕτη διαδοθεῖσα ταχέως εἰς τὸν στόλον ἑλοκλήρον, ἐξηγρίωσε τοὺς ἐν αὐτῷ ναύτας, ὧν ὁ μὲν πατέρα, ὁ δὲ ἀδελφόν, ὁ δὲ τέκνον, ἀπολεσθέντα ἐν τῷ πλοίῳ ἐκείνῳ ἐβρῆνε· οὕτω δ' ἐξέκαυσεν ἐν αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως, ὥστε ὥρμησαν ἀμέσως εἰς σπαχὴν τῶν ἐν τῷ στόλῳ κρατουμένων αἰχμαλώτων Ὀθωμανῶν, παρ' ὧν ὑπόπτειον ἐπιβουλὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν βηθεῖσαν. Εἰς πολλὰ τῶν πλοίων τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου ἡ ἀπάνθρωπος τῶν αἰχμαλώτων σφαγὴ ἐτελέσθη ἐν ἀκαρεῖ, μηδ' ὡμῶς δυνηθέντων πλοιάρχων καὶ ἀξιωματικῶν νὰ ἀντιστήσιν εἰς τὴν λυσσωδῆ ἐκείνην τῶν ναυτῶν τῶν ὀρμῆν· ἀλλ' ὀλίγα τινὰ πλοία, ἐν οἷς καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Σαχίνη, ἐτηρήθησαν καὶ κατὰ τὴν δεινὴν ταύτην περιστάσιν καθαρὰ ἀπὸ αἵματος αἰχμαλώτου, χάρις εἰς τὴν φιλοφροσύνην καὶ τὴν γενναίωψυχίαν τῶν κυβερνητῶν αὐτὰ καὶ τῶν ὑπ' αὐτούς ἀξιωματικῶν, οἵτινες κατασφραουνοῦντες τοῦ κινδύνου, μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας ἀντέστησαν, ἀπειλοῦντες νὰ φονεύσωσι πάντα ναύτην, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ἐπιβάλη χεῖρα φονικὴν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1828 ἔτος μοιραρχῶν κατὰ τὸν Λαμιακὸν καὶ Παγασσητικὸν κόλπον κατέστρεψε τὰ ἐπὶ τοῦ Κηναίου ἀκρωτηρίου τῆς Εὐβοίας Ὀθωμανικὰ ὄχυράματα, συνέλαβεν ἱκανοὺς Ὀθωμανοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν εὐπόρου τινὸς Ἀγᾶ ἐκ τοῦ Ἀλυροῦ. Πέμφαντος δὲ τούτου πρὸς τὸν μοιραρχον ἄνδρα, καὶ παρακαλοῦντος νὰ φιλοφρονηθῆ καὶ ἀπολύσῃ τὸν υἱὸν του ἀντιλύτρων ὀλίγων, ὅσα ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι μετὰ

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ
 Ἀδοθιογραφία γέροντος Χίου,
 Σύνταγμα: 181 ἐκ 65.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

"Οτε καθήμενος ἐπὶ τῶν ἀναπαυτικῶν ἐπιπλων τῆς ἐν Λονδίῳ οἰκίας μου, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῆς οἰκογενείας μου, πλησίον τοσούτων συγγενῶν καὶ συμπολιτῶν μου εὐτυχούντων,—ὅτε ἐν μέσῳ τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς εὐμερείας τοῦ παρόντος ἀναπολῶ τὰ παρελθόντα, καὶ συγκρίνω τὴν περικυκλοῦσαν τὸν φθόνοντα βίον μου γαλήνην πρὸς τὰ βάναυα καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς στερήσεις τῆς πολυκυμάντου ἐκείνης ἐποχῆς, ἀπορῶ ἐγὼ αὐτὰς πῶς διήλομαι καὶ πῶς ἠδυνῆθαιμην πάντες νὰ ὑποφάρωμεν τὰ τοσαῦτα δεινὰ, καὶ πῶς ἐπὶ τέλους ἐξήλομαι μὲ σώας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὰς δυνάμεις ἐκ τῶν σκληρῶν ἐκείνων δοκιμασιῶν. Συχνάκις μοῦ φαίνονται ὡς βνετρον αἱ ἀναμνήσεις τῆς νεότητός μου, ὡς μῦθος ἡ γενική συμφορά, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἠδυνῆθημην Διότι ἦσαν κοινὰ τὰ παθήματα καὶ κοινὴ ἡ κατὰ τῆς εἰμαρμένης πάλη, καὶ ἐπὶ ἐτη ὅλα ἔζησα βλέπων περὶ ἐμὲ τὴν κακοδαμονίαν ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς φάσεις. Οὐδ' ἤμεθα ἡ οἰκογενεῖά μου καὶ ἐγὼ ἐκ τῶν δυστυχεστέρων ἐντὸς τῆς γενικῆς ἐκείνης δυστυχίας. Ἀπ' ἐναντίας. Καί μὲν, ἐδιώχθημεν καὶ ἡμεῖς, ἐκινδυνεύσαμεν, ἀπώλεσαμεν τὰ πάντα, ἀλλ' εὐρισκόμεθα τοῦλάχιστον ὄλοι ἡμῶν σώας, ἐπὶ ἐλευθέρων χωμάτων καὶ μόνος τῆς δυστυχίας Ἀνδριανῆς ὁ θάνατος διέσπασεν τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον μας. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πλοίου τὸ ὅποσον ἐκ Χίου μᾶς ἔσωσε, καὶ εἰς Μύκονον ἤδη, καὶ κατόπιν εἰς Τήνον καὶ βραδυτέρον ὅπου τῆς Ἑλλάδος μᾶς ἔφερον οἱ πλάνητες πόδες μας, πανταχοῦ εὐρομεν πολλοὺς ἄλλους πολὺ πλέον ἀξιοβηνήτους ἡμῶν.

Ἐνόσω ἐμένωμεν ἐν Χίῳ, ἐν μέσῳ τῶν περιπασμένων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκυλινοῦμεθα, δὲν ἐγνωρίζομεν τὰ καθέκαστα τοῦ γενικοῦ ἐκείνου μαρτυρολόγιου. Ἐκαστός τότε ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας καὶ δὲν εἶχε τὸν καιρὸν οὔτε περὶ ἄλλων νὰ ἐρωτᾷ, οὔτε περὶ ἑαυτοῦ νὰ λαλῆ. Ἀλλ' ὅτε ἐστηρίξαμεν εἰς τὴν τὴν ἀπουσίαν τοῦ τότε βασιλέως, οὐδεὶς ἕτερος ὅπηγε τῶν ὁπισπιστῶν καὶ λοιπῶν αὐλικῶν παρὰ τὸν μακαρίτην Σαχίνην. Οἱ δὲ ἠγόμενοι τοῦ στρατοῦ ἐκαίτονται παρ' αὐτοῦ ν' ἀνοίξῃ τὰς πόλεις τῶν ἀνακτόρων, καὶ νὰ παραδώσῃ τὰς κλεῖς εἰς αὐτούς. Ἀλλ' αὐτός, ἐβελῶν εἰς τὸν ἔωστον, ἠρηγῆθη διαβρῆθην μέχρι τέλους καὶ ἐπιμόνας νὰ διακόσῃ εἰς τὴν φωνὴν αὐτῶν, εἰς οὐδὲν λογισάμενος ὅτι τῶν ἐπιδραμόντων τὸ πλήθος, οὔτε τὴν ἐξαψιν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἰσαπέδησαν ἐκ τῶν παραθύρων εἰς τὰ ἀνάκτορα οἱ ἐπαναστάται, καὶ τοιοῦτοτρόπως, τραπέισε ἀλλαγῆσαι τῆς προσοχῆς αὐτῶν, διελύθη ἡ διένεξις αὐτή, εἰς ἣς ὡς διὰ θαύματος ἐσώθη ἡ ζωὴ τοῦ πιστοῦ καὶ γενναίου ὁπισπιστοῦ.

βίας ἐδύνατο νὰ τῇ προσφέρῃ ἐκ τῆς μικρᾶς δῆθεν περιουσίας του, ὁ Σαχίνης ἀπεκρίθη μεγαλοφρόνως πρὸς τοὺς ἀπειταλμένους Ἀθάτε τον αἰχμαλώτων νέον, φέρετέ τον εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἰπατε πρὸς αὐτόν ὅτι ἐν τῇ πατρίδι μου τὰ κτήνη μόνα πωλιῦνται καὶ ἀγοράζονται, οὐδέποτε δὲ οἱ ἀνθρώποι. Τινὲς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀπολυθέντων Ὀθωμανῶν, διαρκούντος μὲν τοῦ πολέμου ἐφρόντιζον νὰ παρέχωσιν εἰς τὸν ἄνδρα δι' ἐγγράφων καὶ ἀγράφων χαιρητισμῶν δείγματα τῆς εὐγνωμοσύνης των, εἰρήνης δὲ γενομένης, ἦλθον εἰς Ἀθήνας νὰ ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρα τοῦ εὐεργέτου των καὶ σωτῆρος.

Ἐκτὸς τῆς ἀνδρίας, τῆς ἀφιλοκερδείας καὶ τῆς φιλοφροσύνης ἐγαλακτίσθη τὸν ναύαρχον Σαχίνην πολιτικὴ φρόνησις καὶ ἀδιάσειδος πίστις εἰς τὸν ὄρκον του καὶ εἰς τὸ καθῆκόν του. Ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας ἐτὴ πολλὰ ἀγωνισθεὶς καὶ κινδυνεύσας καὶ ὅλην τὴν περιουσίαν του θυσιάσας, ἠγάπα βεβαίως αὐτὴν πολὺ πλέον ἐκείνων οἵτινες διὰ λόγων μόνον τὴν ἀγαπῶσι, στόμφον ῥημάτων, πραγματικὴν δὲ θυσίαν οὐδεμίαν προσφέροντες εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ἡ εἰκὼν τῆς ἐλευθερίας, ἣν ὁ ναύαρχος Σαχίνης ἐλάτρευεν, ἦτο εἰκὼν παρθένου σεμνῆς καὶ αἰδήμονος, οὐχὶ ἀκολάστου μαχαλάδος, ἀσελγῶς σοβούσης εἰς τὰς ῥύμας τῆς πλέως, χλευαζούσης τὰ σεβαστὰ, καὶ σπουδαζούσης νὰ καταφθάνῃ μὲ τὴν δυσώδη ἰδὴν, ἐν ἣ αὐτὴ ἐκυλιόθη, πᾶν ὅτι βλέπει περὶ ἑαυτὴν καθαρόν καὶ ἀπειλον. Γινώσκων δὲ καλῶς ὅτι αἱ ἐν ταῖς πολιτικαῖς στάσεσι καὶ ἀνατροπαῖ ἐμὲ ὀλοῦσιν αἰετοπε αὐτὰς εἰς φοβερωτάτους κινδύνους, προξενούσι μέγιστα ἀδικήματα καὶ εἰσάγουσιν εἰς τὰς κοινωβίνας πολλάκις ἀντὶ φαντασιωδῶν ὄλων κακῶν ἢ γούν μικρῶν τινῶν καὶ ἀσημάντων πλημμελημάτων, ὧν προτίθενται τὴν διόρθωσιν, κακὰ ἄλλα πραγματικώτερα, πολὺ μεγαλύτερα, πολὺ διαρκέστερα καὶ δυσιατότερα· τὸ πολιτικὸν δηλονότι σχῆμα, τὴν ὁλόων τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς κρίσεως τοῦ λαοῦ, τὴν ἀνάφλεξιν τῶν παθῶν, τὴν ἐξασθένειαν τῆς ἐξουσίας, τὴν παράλυσιν τῆς πειθαρχίας, τὴν ἐμφύχωσιν τῶν φιλοταράχων, τὸν ἐθισμὸν εἰς τὴν ἀθέτησιν τοῦ ὄρκου καὶ τὴν ἀπιστίαν, τὸ ἐτοιμοπειθὲς πρὸς συνωμοσίας, τὸ πρὸς νεωτερισμοὺς εὐεπίφορον καὶ τόσα ἄλλα κακὰ, ὧν ἡ ἀπαρῆμμιξις εἶναι δύσκολος, ἀπεδοκίμαζε πάντοτε τὰς τοιαύτας πράξεις καὶ σφοδρῶς τὰς κατέκρινεν. Ὅθεν καὶ αὐτὸν τὸν τελευταῖον πολιτικὸν ἐν Ἑλλάδι δημοσίως ἐδόκει παράδειγμα ἀξιωματικῶν στρατιωτικῆς ἀρετῆς καὶ πίστεως, ἐγκαταρτήσας εἰς τὸ καθῆκόν του μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του.¹

1. Τὴν πρωτὴν τῆς ἰνδεκάτης Ὀκτωβρίου τοῦ 1862, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐνοπλως ὁ στρατὸς τῆς πρωτεύουσας ἐβρέθη πρὸ τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς, διὰ

χειρα την κεφαλήν άνευ τού φόβου βρομφαίας σειομένης άνωθεν της, δε εκαθήσαμεν υπό την σκέπη ξένης ούρας, της οποίας δέν ήτο φόβος να μαυρίση Τούρκου σκιά, και είδεν έκαστος ήμδν την λύπην του ζωγραφισμένην εις του γείτονός του την παρουσίαν, τότε ήρχισεν να ερωτά και να μανθάη δ εις του άλλου τά πάθη και να έρευνά περί συγγενδν και φίλων άπόντων. Ποσάκις άπυύθουν ερωτήσεις κ' έγώ ματαίας, ποσάκις αναπολών την τελευταίαν εις τδ παρεκλήσιον συνάθροισίν μας έπροσάθισαν ν' άνιχνεύσω την τύχην τών άποτελούντων τον κύκλον εκείνον προσώπων. 'Αλλ' ούδέν έμάνθανον έρωτδν. 'Ενθυμούμην πρό πάντων την μικράν Δέσποιναν, και τον τελευταίον περιπατόν μας, και τά πεικρά προαισθήματα, και τά ήουχα δάκρυά της, ένόμιζον δε ότι άκούω εισέτι την γλυκειάν παιδικήν φωνήν της: Θα σκοτώσουν τον πατέρα μου, θα τον σκοτώσουν!...

Πόσα όμως άλλα ήκουσα τότε σπαραξικάρδια έπεισόδια τών αίματηρών έν Χίω σελίδων της έλληνικής ιστορίας, πόσας άλλας φοβεράς σκηνάς της άπεράντου εκείνης τραγωδίας! 'Εκάστη οικογένεια είχεν Ιλιάδα συμφορών. Πολλοί είδον σφαζομένους πρό αυτών τον πατέρα, τον υιόν και τον σύζυγον. Πολλά τέκνα όρφανά παρασυναχθέντα υπό άγνώστων έκλαιον τάς αίχμαλωτισθείσας μητέρας των. Πολλαι μητέρες άνεζήτουν εις μάτην τά τέκνα των. Αί δε σκληραι του παρελθόντος άναμνήσεις, και οι θρήνοι επί τή σφαγή ή τή αίχμαλωσία δντων προσφιλών, και δ έκπατρισμός, και ή περί του μέλλοντος άβεβαιότης, και ή σπάνις του έπιουσιου άρτου άπετέλουν φρικτήν την εποχήν εκείνην της συμφοράς. Και όμως την διήλθομεν καρτερικώς οι πλείστοι, και επαλαίσαμεν κατά της κακής τύχης, και εξέηλομεν νικηται της πάλης.

Ότε οι νεότεροι, οι γεννηθέντες και άνατραφέντες έν ημέραις αγαθαίς, βλέπωσι τους γέροντας ήμάς άκαίλους εισέτι και εύθύμους, διαστάζουσιν ίσως να πιστεύσωσιν άκούοντες της νεότητός μας τά παθήματα. Μετ' όλίγα δε έτη, όπόταν εκλείψη ή γενεά του άγώνος, και διακοπή τών προφορικών παραδόσεων ή μνημόνευσις, δυσκόλως οι έγγονοι ήμδν θα φαντάζωνται δια πόσων θυσιών και βασάνων έπληρώθη ή ιδική των ευημερία και του έθνους ή άναγέννησις. Διά τοϋτο εύχομαι, ώστε πολλοί τών έπιζώντων γερόντων να μιμηθδσι τδ παράδειγμά μου, γράφοντες τά άπομνημονεύματά των. 'Εκ της ιστορίας τών άτόμων άποτελείται ή τού έθνους, την δε ιστορίαν της 'Ελληνικής καλιγενεσίας δέν συγκροτοϋσι τά κατορθώματα μόνον τών επί γής και θαλάσσης προμάχων της, αλλά και οι διωγμοι και αι σφαγαί και αι άτιμώσεις τών άόπλων και ά-

σθενών, και ή έγκαρτέρησις αυτών έν τή δυστυχία, και ή εις τον Θεόν πεποίθησις, ήτις ένίσχυσε και έν τέλει έπραγματοποίησεν, ίστω και έν μέρει, τάς περί καλλιτέρου μέλλοντος έλπίδας των. 'Ας εύλογώμεν επί τούτω τον Θεόν και δε άποθάνωμεν οι γέροντες ήμεις μέ την έλπίδα, ότι θα εκπληρωθώσιν εις τδ μέλλον δλόκληροι αι έννοικαι ήμδν εύχαί. 'Αλλ' ειθε να μη επιφυλάσσωνται εις τάς νεωτέρας τών 'Ελλήνων γενεάς αι δοκιμασίαι, τάς οποίας ήμεις ύπέστημεν. Είθε τά ιδικά μας μαρτύρια να θεωρηθώσιν άρκούσα και δια τδ μέλλον πληρωμή εις της είμαρμένης τδ βιβλίον!

'Ενθ' έγράφω ταϋτα έπισωρεύονται πυκναι εις την ψυχήν μου αι άναμνήσεις, και διέρχονται άλλεπάλληλοι δια της φαντασίας μου αι περιπέτειαι της καταστροφής. Κλείω τους όφθαλμούς και βλέπω ένώπιόν μου τους δυστυχείς της έξορίας συντρόφους, και άκούω τάς διηγήσεις των, και άντηχούσιν εις τά όσα μου οι στεναγμοί των, και ρέουσι τά δάκρυά των, και συσφίγγονται άπληπισμένοι αι χείρες των!

Πεντήκοντα έτη παρήλθον έκτοτε, τους δε πλείστους αυτών έκάλυψε τδ χάμα. Μένουσι όμως εισέτι ικανοί όπως συνδένωσι τδ παρελθόν μετά του παρόντος. 'Ηδυνάμην ένταϋθα να τους όνομάσω. 'Ηδυνάμην να ύποδείξω την γραίαν εκείνην αρχόντισσαν, ήτις κρύπτουσα υπό ράκη τδ κάλλος της περιήλθε τότε ως έπαίτις τά ένδότερα της 'Ανατολής προς άναζήτησιν του τέκνου της' και δ Θεός την έλυπήθη και επέστρεψε με τδ τέκνον της εις την άγκάλην. 'Η δε άλλη γραία, μήτηρ ήδη έντίμων της 'Ελλάδος πολιτών, ήρπάγη τότε εις της νεότητος τά πρόθυρα και διήλθε δύο έτη έντός Τουρκικού χαρμελιού, μόλις εξαγορασθείσα πρό της έν του πολέμου επιστροφής του Τούρκου σουλτανού της. 'Αλλά τίς εκ τών γερόντων συμπολιτών μου δέν έχει να διηγηθή περιπετείας, υπερβαίνουσας συχνάκις κατά την δραματικότητα δτι ή γόνιμος μυθογράφου φαντασία δύναται να συλλάβη; 'Μροχθές έτι εις εξ αυτών έλεγεν ένώπιόν μου πώς δεκαετῆ τότε τον είχεν αίχμαλωτον εις την οικίαν του Χίος Τούρκος, την δε ήμέραν της άπαγχονίσσεως τών όμήρων τον έφερεν εκ της χειρός εις τον δρόμον, όπως ίδη διαβαίνουσαν την πομπήν τών μαρτύρων εκείνων' μεταξύ δε τών άγομένων εις τδ μαρτύριον ήτο δ πατήρ του' και τον είδε τον πατέρα του, και άποσπασθείς εκ τών χειρών του Τούρκου έχύθη εις τάς πατρικάς άγκάλας' δ δε πατήρ ήρπασε τον υιόν, τον έθλίψεν επί του στῆθους του έδωκεν ένα άσπασμόν, ένα μόνον, και άποθέσας αυτόν κατά γής τον έσπρωξε μακράν του, ώστε φοβούμενος μη συμπεριληφθῆ τδ τέκνον εις του πατρός την καταδίκην. 'Βξηγοράσθη κατόπιν τδ όρφανόν τέκνον, αλλά δ πε-

λευταίος εκείνος του πατρός άσπασμός ούδέποτε παρ' αυτου έλημονήθη. Και ήσαν ύγροι του γέροντος οι όφθαλμοί, ή δε φωνή του έτραμεν ένθ' διηγείτο ταϋτα.

'Αλλ' ή πρόθεσις μου δέν είναι ν' άφηγηθδ τών άλλων την ιστορίαν. Δέν ήδυνάμην όμως γράφων τά κατ' έμέ να μη άναμνηθδ της γενικής τότε περί ήμάς συμφοράς. 'Όλοι δμου συνεπάσχομεν, δ δε σύνδεσμος της δυστυχίας και δ άγών της αυτοσυντηρήσεως ύπεστήριζον την άμοιβαίαν καρτερίαν και όλίγον κατ' όλίγον μας ένεψύγυσαν. Κατά τάς πρώτας ήμέρας ήμεθα ως ζαλισμένοι, και ούδεις έσκέπτετο περί της αύριον. Αί συγκινήσεις του διωγμού και της σωτηρίας ήσαν πρόσφατοι εισέτι, ή δε πρόθυμος τών Μυκονίων φιλοξενία και τά όλίγα περισωθέντα χρήματα εξήρουν προς συντήρησιν μας. 'Αλλά τά χρήματα ταχέως εξητλήθησαν, οι δε πτωχοι νησιώται δέν ήδύναντο βεβαίως να μάς διατρέψωσι. 'Πτο γενική ή πενία τότε και μεγάλη ή άρχηταια. 'Ενθυμούμην, άφου έδαπανήθη και τδ τελευταίον φλωρίον μας, τάς μεταίας προσπαθείας μου προς πώλησιν ενός δακτυλιδίου της μητρός μου. Νόβλις και μετά βίας ήδυνήθην εις Σπέτσας βραδύτερον να εύρω άγοραστήν ένα τών ευπρωτέρων εκεί προκρίτων. Και δ άνθρωπος βεβαίως τδ ήγόρασε δια να μάς συνδράμη εις ώρας θρήνων και δδρυμών. 'Ο έχων τότε χρήματα δέν ήγόραζε κοσμήματα ουτε προς χρῆσιν του, ουτε κερδοσκοπίας χάριν. Θαύμα μου φαίνεται εισέτι πώς έν τῷ μέσω της άνεχής έκείνης κατορθώσαμεν βαθμηδόν να εξεύρωμεν πόρους και να δημιουργήσωμεν έμπόριον. 'Όσοι προσέφυγον εις Ρωσίαν ή 'Ιταλίαν, ή άλλαχού έντός κοινωνιων εύπορουσών, δέν είχον ν' άντιπαλαίωσι προς διούλας δυσκολίας, όπως δια του ιδρώτος κερδίξωσι τον έπιούσιον άρτον. 'Αλλ' εις την 'Ελλάδα, όπου άν ήδύναντο να έχη ο κόπος αξίαν, δε πάντες ήσαν πένητες και πειναλέοι; Και όμως εξήσαμεν. 'Αλλά πώς εξήσαμεν; Πρό δύο εβδομάδων συνήδευσα εις τον τάφον τον νεκρόν γέροντος φίλου μου' τον βαθύπλουτον τοϋτον έμπορον, όστις άφῆκεν εκατομμύρια εις τους κληρονόμους του, τον ένθυμούμαι πωλούντα πλακούντια εις τάς άμόρφους έτι δδούς της Σύρου' τά δε πλακούντια τά κατεσκευάζεν ή ώραία σύζυγός του, κέρη μιας τών έπισημοτέρων της Χίου οικογενειών. Και μη ήσαν εις θέσιν καλλιτέραν οι άγοράζοντες τά πλακούντια των;

'Αλλά και πάλιν δ κάλαμός μου πλαναται. Προτρέχω της σειράς της διηγήσεώς μου.

Δύο ή τρεις εβδομάδας μετά την εις Μύκονον άφῆξιν μας ήρχισαμεν να σκεπτόμεθα σπουδαίως μετά του πατρός μου περί του πρακτέου, διότι έπρεπεν όπως δήποτε να έργασθώμεν προς δια-

τροφήν της οικογενείας. 'Η έργασία μας ήτο τδ έμπόριον, αλλά, όση ταπεινδν και άν ύποθεθῆ, έμπόριον άνευ κεφαλαίου δέν άυτεσχεδιάζετο' που δέ χρήματα; Τά όλίγα της μητρός μου και μήλια δέν έχρησίμευον' τά υπό την μηλίαν του κήπου μας ταφέντα, καθ' δ άργυρά και χρυσά, ήδύναντο εύκολώτερον να έξαργυρωθώσιν, αλλά δέν τά είχομεν' τά έν τῷ Χανίφ της Σμύρνης έμπορεύματα και τά εκεί άσυνακτα χρῆσιν ουτε τά έσυλλογιζόμεθα πλέον' τά έν Χίω κτήματα τίς οίθε πάος Τούρκος τά έχάιρετο. Δέν είχομεν τίποτε. Είς μάτην δ πατήρ μου ήνοιγε και έδίπλωνε τά όλίγα έγγραφα όσα είχεν εις τδ Ουλάκιόν του.

Μεταξύ τών έγγράφων τούτων ήτο μια εκ Βενετίας έπιστολή, ληφθείσα την προτεραίαν της εκ Σμύρνης άναχωρήσεώς μας. 'Η έπιστολή αυτη άνήγγελλε την φόρτωσιν δύο κιβωτιών σκούφων επί πλοίου 'Αγγλικού, μέλλοντος εις πολλούς πρό της Σμύρνης λιμένας να προσορμισθῆ. Την φορτωτικήν έστειλεν εκ Χίου δ πατήρ μου εις φίλον του έμπορον έν Σμύρνη, 'Ιόνιον και κατ' ά συνέπειαν ύπήκουον 'Αγγλον, άλλ' ούδ' άπόκρισιν του έλάβομεν ποτέ, ούδ' έσκέπτετο πλέον δ πατήρ μου περί σκούφων. 'Η εκ Βενετίας έπιστολή τους άνεκάλεσεν εις την μνήμην μου και επί τών δύο εκείνων κιβωτιών έθεμελίωσα μέγα οικοδόμημα έλπίδων και σχεδιων:

— Δέν βαρύνεσαι; έλεγεν δ πατήρ μου. 'Αν περιμένης άπ' εκεί να σκουφωθῆς, περιπάτει άσκεπῆς από τώρα.

— 'Ας δοκιμάσωμεν, άπεκρινόμεν' τί χάνομεν γράφοντες;

'Εγραψα λοιπόν προς τον έν Σμύρνη φίλον και υπέγραψεν δ πατήρ μου την έπιστολήν, δια της οποίας τον παρεκάλουν ν' άποστείλῃ τους σκούφους προς τον έν Μυκόνω 'Αγγλον ύποπρόξενον. 'Ο αγαθός Μυκόνιος, όστις άντεπροσάπευ την 'Αγγλίαν φέρων επί κεφαλῆς χρυσοστόλιστον κασκέτον, ύπεσχέθη να στείλῃ εις Σμύρνην την έπιστολήν και να καταβάλῃ πᾶσαν περί τών σκούφων φροντίδα. 'Ο πατήρ μου έμειδιά δυσπιστών, ούδ' ύπήργε τῷ όντι πολλή πιθανότης μετά τοσούτου χρόνου παρέλευσιν, έν τῷ μέσω της γενικής εκείνης άνεμοζάλης, και έν τῷ παντελεί σχεδόν διακοπή τών δυσκόλων τότε συγκοινωνιων, να έπιτύχῃ ή άπόπειρά μου. 'Όπως δήποτε δέν ήδυνάμεθα βεβαίως να ζήσωμεν περιμένοντες την έκβασίν της, και άπεφασίσαμεν ως μόνον και τελευταίον καταφύγιον να προσφέρωμεν τάς έκδουλεύσεις μας εις την Κυβέρνησιν, ούχι ως πολεμισται, έννοείται, άλλ' ως υπάλληλοι, ως γραμματικοί, καθώς έλεγον τότε. 'Επρεπε προς τοϋτο να μεταβώμεν εις Ναύπλιον, ή μάλλον εις 'Αργος, όπου ήδρευεν ή Κυβέρνησις. 'Αλλ'έν άπετυγχάνομεν; 'Εάν άπερρίπτετο ή προσφορά μας; Μετά πόσων άλλων

ἠθέλωμεν ἀρᾶ γε εὐρεθῆ εἰς συναγωνισμόν, εἴτε ἰκανωτέρων, εἴτε ἐχόντων προστασίας καὶ συστάσεις, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἐστερούμεθα; Ταῦτα σκεπτόμενοι, καὶ ζητοῦντες γνώμας καὶ πληροφορίας, κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀπάγωμεν εἰς Ἄργος ἐφωδιασμένοι μὲ συστατικὴν πρὸς τὸν Θεόδωρον Νέγγρον, ὅστις ἦτο ἀρχιγραμματεὺς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν υποθέσεων καὶ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς κέντρον καὶ ψυχὴ τῆς ἐξουσίας, καὶ ὅτι τῇ αὐτῇ συστατικῇ ἡδύνατο νὰ μᾶς προμηθεύσῃ ὁ φίλος τοῦ Νέγγρου Γεώργιος Μαυρογέννης, διαμένων τότε εἰς Τήνον.

Πρὸ ἐτῶν πολλῶν, μετὰ τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ μεγάλου διερχομένου Μαυρογέννη, ὁ υἱὸς τοῦ οὗτος καὶ ἡ ἀδελφὴ του κατέφυγον εἰς Χίον, εἰς τρυφερὰν ἐτι ἡλικίαν ἀμφότεροι, καὶ ἔξω ἐκεῖ πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου μου, ὅπου συγχάζοντες συνεδέθησαν διὰ παιδικῆς φιλίας μετὰ τῆς μητρὸς μου. Ἐκτοτε ἀνεχώρησαν, ἀλλ' ἡ μήτηρ μου δὲν τοὺς ἐλησμόνησε, κρίνουσα δὲ ἐκ τῶν ἰδίων αἰσθημάτων μὲ παραινέει νὰ μεταβῶ εἰς Τήνον καὶ νὰ ζητήσω ἐπ' ὀνόματι τῆς τῆν προστασίας τῶν φίλων τῆς Βδίσταζον καὶ ἐταλαντευομένην. Πῶς νὰ παρουσιασθῶ; ἔλεγον δὲν γνωρίζουσι τὸ πατρικὸν μου ὄνομα. Ἐνθυμοῦνται ἀρᾶ γε τὸ τῆς μητρικῆς μου οἰκογενείας μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν παρέλευσιν; Καὶ ἂν τὸ ἐνθυμοῦνται, θὰ μὲ ἀναγνωρίσωσι, θὰ μὲ υποδεχθῶσιν ὡς παλαιᾶς φίλης υἱόν; Ἄλλ' αἱ προτροπαὶ τῆς μητρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη ἐνέκυψαν τοὺς δισταγμούς καὶ τὴν δειλίαν μου, καὶ ἐπιβίβασθεις εἰς μικρὸν Μυκόνιον πλοῖαριον ἀφίχθην μίαν ἑσπέραν εἰς Τήνον.

Ὅτε ἀπέβην εἰς τὴν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν μικρὰν πλατείαν, ἦτο ἤδη νύξ. Δὲν εἶχον πού νὰ ζητήσω φιλοξενίαν. Βεῖε ἐπὶ τῆς πλατείας εἶδον καφενεῖον ἀνοικτόν. Ἐξήτησα καὶ ἔλαβον τὴν ἀδειαν νὰ διανυκτερεύσω ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ κατέλαθον εἰς τὸ βᾶθος του μίαν σενίδα ἀποτελοῦσαν καθίσμα διὰ νὰ κοιμηθῶ. Ἀλλὰ πού ὑπνος; Τὸ καφενεῖον ἐγένευσεν ἐντὸς ὀλίγου Τηνίων ἐθιμοῦντων, καὶ εἶχομεν ὅλην τὴν νύκτα μουσικὴν καὶ ᾄσματα καὶ εὐωχίαν. Μετὰ πόσης ἀδημονίας διεπῆλον τὴν ἀγρυπνον νύκτα ἐκείνη! Τοὺς ἐβλεπον καὶ τοὺς ἤκουον ἀπὸ τῆς σκωτεινῆς μου γωνίας, καὶ ἡ φαιδρότης τῶν μου ἔφερε δάκρυα, ὃ δὲ ἤχος τῶν ὀργάνων μου ἐνθουμίζεν οἰμωγὰς καὶ θρήνους. Ἐνθυμοῦμαι τὰ δεινὰ μᾶς ἀφ' ὅτου ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη καὶ ἠπάρον πῶς εἶχον καρδίαν νὰ διασκεδάξωσι. Ἦτο ἄδικος βεβαίως ἡ κατ' αὐτῶν ὀργή μου, ἡ δὲ ἀπαίτησίς μου ὑπερβολικὴ. Ἦ Τήνος δὲν ἡδύνατο νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἰδίαν ὡς ἡ Χίος ἐποφιν. Τοῦρκοι ἐκεῖ δὲν ἀπέβησαν, οὐδ' ἦτο φόβος ν' ἀποβάσῃ καὶ νὰ σφάζωσι καὶ νὰ ἐξανδραποδίσωσιν. Οἱ Τήνιοι ἔμενον ἀνενό-

χλητοὶ ἐπὶ τῆς νήσου τῶν καὶ ἀντὶ ἐχθρικών στροφῶν ἐβλεπον περὶ αὐτοὺς ἐλευθέρων τὴν Ἑλλάδα. Ἦτο δ' εἰσέτι εἰς τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν τὴν ἀκμήν ἡ ἐπανάστασις, καὶ ἐμεγαλοπολεῖ τοὺς θριαμβούς της ἡ ζωηρὰ Ἑλληνικὴ φαντασία. Ἦ κατατόπισις τοῦ ἐπαναστατικοῦ εἰς Βλαχίαν κινήματος δὲν ἦτο εἰσέτι γνωστὴ, ἐνῶ δὲ ἡμεῖς ἐκρυπτόμεθα καὶ ἐτρέμομεν εἰς Χίον, ἐκεῖ εἰς Τήνον ἐπιστεύετο ὅτι κατήχοτο ἐξ ἄρκτου τροπαιούχος ὁ Ἰψηλάντης καὶ ὅτι ὁ θρόνος τοῦ Σουλτάνου κατέπιπτεν. Ἦτο γενικὴ ἡ πεποιθίσις ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ πάρωμεν τὴν Πόλιν, ὥστε οἱ Τήνιοι ἡδύναντο νὰ πιστεύωσιν ὅτι ἔχουσι λόγους νὰ εὐθυμῶσι. Καὶ ἀντὶς ἐντὸς τοῦ καφενεῖου ἡ βοή ἁμαμάτων πατριωτικῶν, τὰ ὁποῖα ἐποίκιζε κάποτε ἡ λύρα τῶν εἰς τρυφερότερον ρυθμὸν τονιζομένην.

Ἄλλ' ἐκτός τούτου . . . διότι ἐπὶ τέλους δὲν ἐκοιμῶντο ἐπὶ ῥόδων καὶ οἱ Τήνιοι, —ἐκτός τούτου δὲν δύναται νὰ ὀρηγῇ αἰωνίως ὁ ἄνθρωπος. Ἦ ψυχὴ του δὲν ἀντέχει εἰς λύπην διαρκῆ ἀλλ' αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ γελᾷ καὶ νὰ χαρῆ, ἐνῶ δὲ ἡ θλίψις τὸν πιέζει, ἡ λάμψις τοῦ γέλωτος διασχίζει ἐνίστε τῆς κατηφείας τὰ νέφη. Ἰπάρχουσι καὶ καρδίαι ἐντροφώσαι εἰς τὴν θλίψιν καὶ διακωλύουσιν τὸ πένθος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ φυσικόν. Ἦ φύσις ἐπουλόνη τὰς πληγὰς, καὶ ὀργᾶ ἐπὶ τέλους ἡ καρδία πρὸς τὴν φαιδρότητα καὶ ἐπιζήτει τὴν χαράν. Αἰοτι, ναὶ μὲν ἀπὸ χῶμα ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ χῶμα βαρὺ καὶ ὑγρὸν, ἀλλ' ἐστέρνωσεν ἔπειτα τὸν πηλὸν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ ἡ ζύμη διατηρεῖ τῆς ζωογονοῦ ἀκτίνος τὴν ἰέρημν.

Τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἐφιλοσόφουν οὗτοι. Δὲν εἶχον εἰσέτι τῆς ζωῆς τὴν πείραν, τὰ δὲ παθήματα ἦσαν νωπὰ. Κραδύτερον, ὅτε οἱ πλείστοι τῶν προσφύγων Χίων συνελθόντες ἠρχίσασιν ν' ἀνεγείρωμεν τὰς πρώτας καλύβας, αἱ τινες ἐσχματίσαν τὴν Ἐρμούπολιν, ἐνῶ ἐξήκολούθει ὁ πόλεμος ἐτι καὶ μᾶς ἐμάστιξεν ἡ πηνία, κατέλαβε πάντας ἡμᾶς ἡ ἀνάγκη αὐτῆ τοῦ γέλωτος καὶ τῆς εὐθυμίας, καὶ ἐνεδρονίσθη ἡ φαιδρότης ἐν μέσῳ τῆς κοινότητος ἐκείνης τῶν δυστυχῶν. Ποτέ, καθ' ἕλλην τοῦ βίου μου τὴν διάρκειαν, δὲν ἐνθυμοῦμαι ζωηροτέρην περίοδον διασκεδάσεων ἢ τὰ πρῶτα ἐκεῖνα ἔτη τῆς ἐν Σύρῳ διαμονῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἤμην εἰς τῆς νεότητος τὸ ἄνθος τότε. Ἄλλ' οὐχ ἦττον ἐνθυμοῦμαι καὶ τοὺς γέροντας μετὰ τῶν νέων συνθυμοῦντας.

Πρὸς τὰ ἐξημερώματα ἐπῆλθεν ἐπὶ τέλους ἡ συχία ἐντὸς τοῦ καφενεῖου καὶ ἀπεκοιμήθην. Τὴν δὲ πρώϊαν ἐγερθεὶς διηθύνην πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ Μαυρογέννη συλλογίζόμενος τί θὰ εἶπω καὶ πῶς θὰ παρουσιασθῶ, φοβούμενος τὴν ὑποδοχὴν ἧτις μ' ἐπερίμενε, καὶ ἀμφυβάλλων περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ διαθήματός μου.

Ἅποια ἦτο ἡ ἐκπλαξίς μου δε, ἀνοιγθεὶς τῆς θύρας καὶ πρὶν εἰσέτι προφθάσω ν' ἀρθρώσω τὴν ἐρώτησιν, τὴν ὁποῖαν προητοίμαζον καθ' ὅδον, ἤκουσα φωνὴν γυναικείαν:

— Ὁ υἱὸς τῆς εἶναι, ὁ υἱὸς τῆς! Καὶ κατέβη πηδῶσα ἀνὰ δύο τὰς βαθμίδας ἡ κρᾶσσα τὰς χαρμωσοῦνας λέξεις. Ἦτο τοῦ κηπουροῦ μᾶς ἡ θυγάτηρ. Φυγοῦσα ἐκ Χίου διεσώθη εἰς Τήνον, ὅπου τὴν προσέλαθεν ὡς ὑπηρετρίαν ὁ Μαυρογέννης. Καὶ αὐτὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ του δὲν εἶχον οὐδαμῶς λησμονήσει τὴν μητέρα μου, ἡ δὲ μετὰ μὴν τοῦ ὀνόματός της ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς οἰκίας τῶν εἰς τὴν πτωχὴν τοῦ κηπουροῦ θυγάτηρα.

Τὴν ἠρώτησα τί ἐγένεεν ὁ πατήρ της. Δὲν ἐγνώριζεν ἡ δυστυχίς. Ἄπεχωρίσθησαν καθ' ἕν ὦραν σπείρα Τούρκων ἐπέπεσαν εἰς τοῦ πύργου μᾶς τὴν περιοχὴν. Ἐφυγεν ἐκείνη μετ' ἄλλων γυναικῶν, ὃ δὲ γέρον Κύριος οἶδεν ἂν ἐξῆ ἢ ἀπέθανε. Καὶ ἔλαιεν ἀποκριμένη διὰ διακεκομμένων φράσεων εἰς τὰ ἐρωτήματά μου.

Ἀνέβην τὴν κλίμακα μετὰ τὴν καρδίαν ἐλαφροτέρην ἢ ὅτε ἔκρουον τὴν θύραν. Ὁ εὐγενὴς οἰκοδεσπότης μ' ἐδέχθη προσνωθῆς, μ' ἐκράτησεν εἰς τὴν οἰκίαν του, μ' ἔδωκε τὴν ζητούμενην συστατικὴν, μὲ εἶπε λόγους ἐνθαρρυντικούς καὶ μ' ἐνέπλησεν ἐλπίδων καὶ παρηγορίας. Ἦ δὲ ἀδελφῆ του δὲν ἔπαυσεν ἐρωτᾶσά με περὶ τῆς μητρὸς μου καὶ περὶ τῆς Χίου καὶ περὶ τῶν σκληρῶν τοῦ διωγμοῦ περιπετειῶν. Κατεθέλησθην ὑπὸ τῆς γλυκύτητός της καὶ ἐθαύμασα τὴν καλλονὴν καὶ τὴν γάειν της, ἀλλὰ δὲν ἐφανταζόμην ἐνῶ τὴν ἐβλεπον, ὅτι θὰ καθέξῃ θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὅτι θὰ γραφῶσι βιβλία περὶ αὐτῆς.

Ἦ ἀνάμνησις τῆς εὐμενοῦς ἐκείνης ὑπεδεξιῶσεως πολλὰς κατὰ τὰς πικρίας δυσχερείας τοῦ κατόπιν βίου μου ἀνεπτέρωσε τὸ θάρρος μου καὶ ἐστερέωσε τὴν κλονιζομένην πεποιθήσιν μου εἰς τὸ μέλλον. Δὲν μὲ ὠφέλησεν ἐπὶ τέλους ἡ συστατικὴ οὐδὲ μ' ἐχρησίμωσεν ἡ προστασία τοῦ Μαυρογέννη. Ἄλλ' ἡ ἠθικὴ ὑποστήριξις, ἡ ἔκφρασις συμπαθείας, εἰς λόγος γλυκύς, ἐν φιλικόν μείδισμα, παρηγοροῦσι τὴν πάσχουσαν καρδίαν πλείτερον πάσης βοήθειας ὕλικῆς. Χάριτι θεῖα δειγμάτων τῆς αὐτῆς καλοσύνης συχνάκις μοῦ ἔτυχον κατὰ τὴν μακρὰν τῆς συμφορᾶς περίοδον. Ἐνόσω εὐτυχεῖ τις δὲν λαμβάνει ἀφορμὰς νὰ ἐκτιμῆσῃ τοῦ πλησίον τὴν ἀγαθότητα. Μόνον δ' ἐν ἡμέρας δακρύων ἐννοεῖ πόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσις εὐσπλαγχνος καὶ εὐεργητικὸς καὶ πόσον συμπονεῖ τὸν δυστυχῶντα. Οἱ κακοὶ εἶναι ὀλίγοι ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὴν ἐπιούσαν ἐπέστρεψα εἰς Μύκονον φέρων ἐντὸς τοῦ κόλπου μου τὴν συστατικὴν. Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας τυγχόντες πλοῖον διὰ τὸν κόλ-

πον τοῦ Ναυπλίου, ἀπεχαιρετίσαμεν τὴν φιλόζονον νῆσον καὶ ἀνεχωρήσαμεν πανοικεῖ.

[Ἐκτετατὸν συνέχισμα.] Δ. ΒΙΚΕΛΛΑΣ.

Ἦ ΠΕΡΙ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΕΝΑΣΧΟΑΗΣΙΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Σμαίλς περὶ χαρακτήρου

Δύναται τις ἐν γένει νὰ γνωρίσῃ τινα ἐκ τῶν βιβλίων, ἅτινα ἀναγινώσκει, ὅπως γνωρίζει αὐτὸν καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων πρὸς ὅς συγνάζει.

Καλὸν βιβλίον εἶναι ἀληθὴς φίλος ἀμετάβλητος οἷος ἦτο χθὲς εἶναι καὶ σήμερον. Εἶναι ὁ ὑπομονητικώτερος καὶ εὐθυμότερος ὢλων τῶν συντρόφων μᾶς· δὲν στρέφει πρὸς ἡμᾶς τὰ νῦστα ἐν ὥρᾳ δυστυχίας καὶ συμφορᾶς, ἀλλὰ πάντοτε ὑπαδέχεται τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγαθότητος· τέρπει καὶ διδάσκει τὴν νεότητα, ἀνακουφίζει καὶ παρηγορεῖ τὸ γῆρας.

Οἱ ἄνθρωποι ἀποκαλύπτουσι συνήθως ἀμοιότητας ἀμοιβαίως ἐκ τῆς προτιμίας ὁρμημένου βιβλίου πρὸς ἀνάγνωσιν, καθὼς καὶ δύο ἄνθρωποι συνδέονται πολλάκις πρὸς ἀλλήλους ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ, δὲ ἔχουσι πρὸς τρίτον πρόσωπον. Παλαιᾶ παροιμία λέγει «δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπᾷ καὶ τὸν σῦλον μου,» ὀρθότερα ὅμως θὰ ἦτο ἂν ἔλεγεν «δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπᾷ καὶ τὸ βιβλίον μου.» Δύναται τις νὰ σκεφθῆ, νὰ αἰσθανθῆ, νὰ συμπαθήσῃ μετὰ ἄλλου τῆ μεσολαμβάνει τοῦ εὐνοουμένου συγγραφέως. Συζῶμεν ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν.

«Τὰ βιβλία,» λέγει ὁ Καζλίτ, «αἰσθούσιν εἰς τὴν καρδίαν» οἱ στίχοι τοῦ ποιητοῦ μετεγγιζόνται εἰς τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν μᾶς. Ἄναγινώσκουμεν αὐτοὺς νέοι, καὶ γέροντες γενόμενοι ἀγαπῶμεν ν' ἀναπολωμένον εἰς τὴν μνήμη. Κατανοῶμεν ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν ἐπαθὸν ἄλλοι καὶ αἰσθανόμεθα καὶ ἡμεῖς· τὸ αὐτό. Εὐρίσκομεν καλὰ βιβλία πανταχοῦ καὶ εὐανά· καὶ σφελλομεν χάριτας εἰς τοὺς συγγραφῆς αὐτῶν, διότι ἀνευ αὐτῶν θὰ εἶμεθα βάρβαροι.»

Καλὸν βιβλίον εἶναι συνήθως τὸ διακριότερον μνημεῖον τοῦ ἀνθρώπου μετὰ θάνατον· διότι περικλεῖει τὰς καλλιτέρας αὐτοῦ ἰδέας· σὺμπας δ' ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ἀπαύγασμα τῶν ἰδίων αὐτοῦ σκέψεων. Οὕτω δὲ τὰ καλὰ βιβλία εἶναι ὁραματὰ καλῶν λόγων καὶ ἐξαιρέτων αἰσθημάτων, ὅτινες, ὅταν ἐνθυμώμεθα καὶ τηρῶμεν αὐτοὺς, καθίστανται οἱ πιστότεροι ἡμῶν σύντροφοι καὶ παρηγοροὶ. «Δὲν εἶναι ποτε μόνου,» λέγει ὁ Φίλιππος Σύννετ, «οἱ ἔχοντες· συντρόφοις εὐγενεῖς σκέψεις.» Ἦ γενναία σκέψις καὶ ἐλκρικρινὴς δύναται ὡς ἄγγελος ἐλέους νὰ ἐξαγγίση καὶ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐν ὥρᾳ πειρασμοῦ. Περιέχει ἐν ἑαυτῇ σπέρματα πράξεων· διότι οἱ ἀγαθοὶ λόγοι ἐμπνέουσι σχεδὸν πάντοτε ἀγαθὰς πράξεις.

«Ἐν μόνον βιβλίον ἀναγινώσθην καὶ ἐπαναγινώσθην,» λέγει ὁ Μισσέλι, «φέρει πλείτερον

καρπὸν ἢ πολλὰ ἀναγνώσεις πολλῶν βιβλίων κακῶς ἐννοηθέντων.»

Τὰ βιβλία ἐπέχουσιν οὐσίαν ἀθανασίας. εἶναι τὰ διαρκέστερα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ναοὶ κρημνίζονται, καταλίποντες ἐρείπια, αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ἀγάλματα μεταβάλλονται εἰς κόνιν· τὰ βιβλία ὅμως ἐπιζῶσιν, ὁ χρόνος δὲν ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἰδεῶν· εἶναι τόσον νωπὰ σήμερον ὅσον ἦσαν ὅταν ἐξηγέθησαν πρὸ πολλῶν αἰώνων παρὰ τῶν συγγραφέων. «Ὅ,τι εἶπον καὶ ἐσκέφθησαν τότε, ἠμῶν ζῶντων διὰ τῶν τετυπωμένων σελίδων. Ἡ μόνη ἐπίδρασις τοῦ χρόνου εἶναι ὅτι διὰ τοῦ κοσμοῦ ἀπεμάκρυνεν ὅλα τὰ διανοητικὰ προϊόντα τὰ ἀνευ ἀξίας· διότι ἐν τῇ φιλολογίᾳ οὐδὲν πραγματικῶς μὴ καλὸν δύναται νὰ ζῆσῃ ἐπὶ πολὺ.

Τὰ βιβλία εἰσάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν καλλιτέραν κοινωνίαν, καὶ ἀντιμετωπίζουσι πρὸς τοὺς μεγάλους νόας, οἵτινες ποτε ἐξῆσαν. Μανθάνομεν τί εἶπον καὶ τί ἐπραξάν· βλέπομεν αὐτοὺς ὡσεὶ ζῶντας, συμπυκνωμένους πρὸς αὐτοὺς, ἀπολαμβάνομεν τὴν χαρὰν των, καὶ συμμεριζόμεθα τὰς λύπας των· ἢ πείρα αὐτῶν μεταδίδεται ἡμῖν καὶ πρὸς στιγμὴν νομίζομεν ὅτι ἡμεῖς αὐτοὶ εἴμεθα δράσται ἐπὶ τῶν σκηνῶν, ὡς περιγράφουσιν.

Οἱ ἀγαθοὶ καὶ περιφανεῖς ἄνδρες δὲν ἀποθησκουσιν. Αἱ ψυχαὶ αὐτῶν εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἐγκεκολλημέναι ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ πάντες δύναται νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν καὶ ἐσπείρουν. Τὸ βιβλίον εἶναι ζῶσα φωνή, ἣν ἀκούει τις εὐχαρίστως διὰ τῶν βιβλίων τιθέμεθα ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν πρὸ ἡμῶν ἀνθρώπων· αὐτῶν ἀποθανόντων ἐκείνων ἡγεμόνων, οἵτινες ἔτι καὶ νῦν κρατοῦσι σκῆπτρον καὶ κυβερνοῦσι τὰς ψυχὰς ἐκ τῆς νεκρικῆς αὐτῶν κλίνης.»

Οἱ μεγάλοι νόες, οἵτινες ἐν τῷ κόσμῳ ἐθαύσισαν, ζῶσιν ἔτι καὶ νῦν παρ' ἡμῶν, ὡς ἔχον πρὸ αἰώνων πολλῶν. Ὁ Ὀμηρὸς ζῆ πάντοτε· καίτοι ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἱστορία καλύπτεται ὑπὸ τοῦ νέφους τῆς ἀρχαιότητος τὰ ποιήματά του εἶναι τόσον νέα, ὡς ἐὰν ἐγράφησαν χθές. Ὁ Πλάτων διδάσκει ἔτι τὴν φιλοσοφίαν του, ὁ Ὀράτιος, ὁ Βιοργίλιος καὶ ὁ Δάντης ἐξακολουθοῦσι φάλλοντες ὡς ἐὰν ἔχον. Ὁ Σαίξσπῆρας δὲν ἀπέθανεν· ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐπιζῆ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Οἱ ταπεινότεροι καὶ οἱ πτωχότεροι ἄνθρωποι δύναται νὰ ἀναμιχθῶσι μετ' ἀνθρώπων ἐξόχων χωρὶς νὰ θεωρηθῶσιν ἀδιάκριτοι. Εἴσοδον εἰς αὐτοὺς ἔχουσι πάντες οἱ γνωρίζοντες ἀνάγνωσιν.

Ἐξ ὅλων τῶν δημιουργημάτων τῆς φύσεως τὸ μᾶλλον διαφέρει τὸν ἄνθρωπον εἶναι ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Ὁ ἀνθρώπινος βίος προξενεῖ δι' αὐτὸν μεγίστην εὐχαρίστησιν· αἱ περιπέτειαι αὐτοῦ, αἱ εὐφροσύναι, οἱ πόνοι καὶ αἱ πράξεις. Ἐκαστος ἡμῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον ἀπασχο-

λεῖται μανθάνων περὶ τῶν ὁμοίων του, ὡσεὶ περὶ μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οικογενείας. Ὅσοι δὲ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι τὸν νοῦν τυγχάνη τις, τοσοῦτω μᾶλλον φροντίζει περὶ παντός, ὅπερ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ πλησίον.

Τὸ διαφέρειν, ὅπερ ἄνθρωπος ἔχει πρὸς ἄνθρωπον, ἐκδηλοῦται διὰ ποικίλων τρόπων, διὰ τῶν εἰκόνων, ὡς ζωγραφίζει, διὰ τῶν προτομῶν, ὡς γλύφει, διὰ τῶν διηγήσεων, ὡς ποιεῖται οὕτως περὶ ἐκείνου. «Ὁ ἄνθρωπος,» λέγει ὁ Ἑμερσὼν, «μόνον περὶ ἀνθρώπου σκέπτεται.» ἢ κοινωνικότης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, λέγει ὁ Κερλίλ, καταδεικνύεται διὰ καταφανεῶν τρόπων παρὰ πάντα ἄλλον, διὰ τοῦ ἀνεκφράστου θελγήτρου, ὅπερ εὐρίσκομεν ἀναγινώσκοντες βιογραφίας.

Οὐδὲν κινεῖ τοσοῦτω ζωηρῶς τὸ διαφέρειν, ὅσοι ἡ βιογραφία. Τί εἶναι ὅλα αἱ μυθιστορίαί, αἵτινες εὐρίσκουσι τοσοῦτους ἀναγνώστας, εἰμὴ πλαστὰ βιογραφία; Τί εἶναι ὅλα ἐκεῖνα τὰ δράματα, ἅτινα προσελκύουσι τοσοῦτον πλῆθος θεατῶν, εἰμὴ πραγματικὴ βιογραφία;

Ἐν τούτοις ὁ οὐθεντικὸς πῖναξ τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ἔχει δι' ἡμᾶς μεγαλειότερον γόητρον ὅταν ἀπεικονίζῃ βίον πραγματικόν καὶ ὑπάρξαντα ἢ πλαστὸν καὶ δημιουργημὰ τῆς φαντασίας τοῦ συγγραφέως. Ἐκ τῶν διηγήσεων τοῦ βίου ἄλλων δύναμεθα νὰ διδασθῶμεν τί, καὶ αἱ μικρότεραι πράξεις, οἱ ἐλάχιστοι λόγοι, οἱ κατὰ τὸ φαινόμενον εὐτελεῖς, δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς ἀδιάφοροι.

Αἱ βιογραφίαι πρὸ πάντων ἀνθρώπων ἀγαθῶν εἶναι πρόξενον μεγάλης ἀφελείας. Θέλγουσι τὴν καρδίαν, ἐμπνέουσιν ἐλπίδας, καὶ πρὸ τῶν οφθαλμῶν ἡμῶν τοποθετοῦσι μεγάλα πρὸς μίμησιν πρωτότυπα.

Ὁ Γκαίτε εἶπεν ὅτι καὶ ὁ μετρίως διανοητικῆς καταστάσεως ἄνθρωπος ἔχει τι νὰ διδάξῃ εἰς σοφόν. Ὁ Σαρ Βάλτερ Σκὼτ δόξακις εἰσήρχετο εἰς δημοσίαν ἀμαξάν ἐξήτει πάντοτε νὰ μάθῃ τι ἐκ τῶν συνοδοιπόρων του. Ὁ Τζόνσον εἶπεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τὴν βιογραφίαν παντός ἀνθρώπου, ὃν συνήντα καθ' ὁδόν. Πόσοι δὲ μᾶλλον τοῦτο εἶναι ἀληθέστερον ἐπὶ ἀνθρώπων, ὃν τὸ ὄνομα ἀνέγραψεν ἢ ἱστορία καὶ οἵτινες παρέδωσαν εἰς ἡμᾶς αὐτὴν τὴν κληρονομίαν, ἣς εἴμεθα κάτοχοι; Πάν ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, αἱ ἔξεις των, οἱ τρόποι, τὸ εἶδος τοῦ βίου, ἢ προσωπικὴ αὐτῶν ἱστορία, αἱ διμιλῖαι, τὰ γνωμικά, αἱ ἀρεταί, τὸ μεγαλεῖόν των εἶναι πλήρες διαφέροντος δι' ἡμᾶς, διδάσκει, ἐνθαρρύνει καὶ παράδειγμα πρόκειται ἀξίον μίμησης.

Ἡ μεγάλη ἀξία τῆς βιογραφίας εἶναι ὅτι διδάσκει τί ἦτο ὁ βιογραφούμενος καὶ ὁποῖον καλὸν ἐπραξεν, ἐπομένως τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁποῖον δύναται νὰ πράξῃ καλόν. Βιογραφία εὐγενούς ἀνδρός καλῶς ἐκτεθειμένη ἐπιδρᾷ ἐπὶ

τῶν ἄλλων ὡς ἐμπνευσίς. Φαιδρῶναι τὴν διάνοιαν, ἐνθαρρύνει τὰς ἐλπίδας, καὶ παρέχει νέας δυνάμεις, θάρρος, καὶ πίστιν.

Εἶναι ἀληθῶς δυσχερὲς νὰ ἐκτιμηθῇ τις τὴν μεγάλην ἐπίδρασιν ἣν ἤσκησαν οἱ βίοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἰς τὴν βύβασιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ἰσαὰκ Δισαέλης εἶπεν, ὅτι ἀναγινώσκοντες ἀρίστην βιογραφίαν ἐνούμεθα μετὰ ἀνθρώπων ἐν τελειότητι τοῦ ἀνθρώπου βίου βιωσάντων.

Διὰ τῶν βιογραφιῶν διδάσκειται κίλιον ἢ ἱστορία, διότι καὶ ἡ ἱστορία εἶναι βιογραφία τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅποῖόν τι εἶναι ἡ ἱστορία, λέγει ὁ Ἑμερσὼν, εἰμὴ ἀθροισμὰ ἰδεῶν, μαρτύριον τῆς σπανίας δραστηριότητος, ἐνυπαρχουσῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ; Ἐν ταῖς σελίσιν αὐτῆς βλέπομεν μᾶλλον πρόσωπα ἢ ἀρχάς. Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα διαφέρουσιν ἡμᾶς, διότι δεικνύουσι τὰ αἰσθητά, τοὺς πόνονας καὶ τὸ συμπῆρον τῶν ἐνεργῶν προσώπων. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ περικυκλούμεθα ὑπὸ ἀνθρώπων πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντων, ἀλλὰ τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἐπιζῶσιν. Ἀκούομεν σχεδὸν τὸν ἦχον τῆς φωνῆς των, αἱ δὲ πράξεις των ἀποτελοῦσι τὸ θελγήτρον τῆς διηγήσεως. Δὲν αἰσθανόμεθα ποτε συμπάθειαν πρὸς τὰς ἡμάδας, ἀλλὰ μόνον πρὸς ἐκείνους μεμονωμένως, οἵτινες ἔχουσι τοὺς ὠραιότερους καὶ πραγματικωτέρους χαρακτῆρας.»

Μεταξὺ τῶν περιωμωτέρων συγγραφέων τοῦ παρελθόντος ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Μονταίνιος συνετέλεσαν ἴσως ἀμφοτέροι εἰς τὸ νὰ μορφώσωσιν ἀνθρώπους ἐνεργοῦς, καὶ μετὰ λογισμοῦ κρίνοντας ἐπὶ τῶν πραγμάτων· ὁ μὲν ἀπεικονίζει πρωτότυπα ἡρώων πρὸς μίμησιν, ὁ δὲ ἐξερευνεῖ τὰ ζητήματα, ἅτινα παρίστανται ἀδιακόπως καὶ πρὸς τὰ ὁποῖα τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐν παντὶ χρόνῳ ἔδειξε τὸ μέγιστον διαφέρειν. Ἐγράψαν δὲ ἀμφοτέροι τὰ συγγράμματά των κατὰ τύπον βιογραφιῶν.

Αἱ βιογραφίαι τοῦ Πλουτάρχου καίτοι γεγραμμέναι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ διηγήσει τὴν πρώτην αὐτῶν θέσιν μεταξὺ τῶν βιογραφικῶν ἔργων, ὡς ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου μεταξὺ τῶν ποιημάτων. Ὁ Πλούταρχος ἦτο τὸ προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα τοῦ Μονταίνιου, καὶ ἡ κυρία πηγὴ τοῦ Σαίξσπῆρου εἰς τὰ κλασσικὰ αὐτοῦ δράματα. Ὁ Μονταίνιος διεκνήρυξεν ὅτι ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς βιογραφίας ὁ Πλούταρχος ἦτο ὁ ἀνώτατος τῶν διδασκάλων. Ὅσακις ἐρριπτε τὰ βλέμματά του ἐπ' αὐτοῦ ἠθέλην ἀφαιρέσει εἴτε πόδα εἴτε πτέρυγας.

Ὁ Ἀλφιέρης ἐπεδόθη κατ' ἀρχάς μετὰ πάθους πρὸς τὴν φιλολογίαν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Πλουτάρχου. «Ἀνάγνωσα ἐξάκις καὶ πλέον τοὺς βίους τοῦ Τιμολέοντος, τοῦ Καίσαρος, τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Πελοπίδα, φωνάζων, θαυμάζων παραφερόμενος ὡς μανιακός. . . δόξακις ἀπῆντων ἀξιοσημειωτῶν χαρακτηριστικῶν εἰς ἕνα τῶν βίων

τῶν μεγάλων ἀνδρῶν κατελαμβάνομαι ὑπὸ τῆς βιαίας παραχρῆς ὥστε μοι ἦτο ἀδύνατον νὰ μένω ἥρεμος.» Ὁ Πλούταρχος ἦτο ὡσαύτως τὸ προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα διαφόρων ἀνδρῶν νοησύνης ὅπως διαφόρου, ὡς τοῦ Σίλλερ, τοῦ Βενιαμίν Φραγκλίνου, τοῦ Ναπολέοντος, τῆς κυρίας Ρολάνδ, ἣτις ἦτο τόσον μεμαγευμένη ἐκ τοῦ συγγραφέως τοῦτου ὥστε ἔφερε μετ' ἐαυτῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν εἰδει προσευχηταρίου καὶ ἀναγνώσεως κρυφίως διαρκούσης τῆς λειτουργίας. Ὁ Πλούταρχος ὡσαύτως ὑπῆρξεν ἢ τροφὴ τῶν ἠρωϊκῶν ἀνδρῶν Ἑρρίκου Δ' τῆς Γαλλίας, Τορέκου καὶ Ναπιέρ.

Ἀλλὰ πῶς συμβαίνει ὁ Πλούταρχος νὰ διεγείρῃ ἔτι καὶ νῦν τὸ διαφέρειν τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ νὰ ἐλκύῃ τὴν προσοχὴν παντός ἀνθρώπου ἐν πάτῃ ἡλικίᾳ; Πρῶτον διότι ἔλαβεν ὡς θέμα τῆς συγγραφῆς του ἀνδρας μεγάλους, οἵτινες κατέσχον περιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, καὶ δεύτερον διὰ τὸ παρατηρητικὸν αὐτοῦ καὶ τὸ ὕφος δι' οὗ περιέγραψε τὰς ἀξιοσημειωτέρας περιπτώσεις τοῦ βίου του. Πλὴν δὲ τούτων εἶχε τὸ προτέρημα ν' ἀπεικονίζῃ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἐκάστου ἡρώος· ἢ σφραγὶς δὲ αὐτῆς τῆς ἀτομικότητος διότι θελγήτρον καὶ διαφέρειν εἰς πᾶσαν βιογραφίαν.

Ἡ βιογραφία εἶναι ὁ κλάδος ἐξείνους τῆς φιλολογίας, ὁ ἀρέστων εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν ἀναγνωστῶν εἴτε ὡς μῦθος παρίσταται, εἴτε ὡς συλλογὴ ἀνεκδότων, ἢ προσωπικῶν διηγήσεων.

Τὸ ἕκτακτον διαφέρειν, ὅπερ γεννᾷ ἢ μυθογραφία εἴτε ἐν τῇ ποιήσει εἴτε ἐν τῇ πεζῷ λόγῳ προέρχεται ἐκ τοῦ βιογραφικοῦ στοιχείου, ὅπερ περιέχει. Ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου ἀφίλει τὴν ἐκπληκτικὴν αὐτῆς δημοτικότητα εἰς τὸν ἕξοχον νοῦν τὸν διαγράψαντα τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἡρώων.

Ἡ ἀγγίνοια ὡσαύτως τοῦ Σαίξσπῆρου ἐκδηλοῦται διὰ τρόπου ἀξιοσημειώτου εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν χαρακτῆρων καὶ εἰς τὴν δραματικὴν ἐκτύλιξιν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. Τὰ πρόσωπα τῶν δραμάτων αὐτοῦ εἶναι πραγματικά, νομίζει τις ὅτι ζῶσιν καὶ ἀναπνεύουσι μετ' ἡμῶν ἀναστρεφόμενα· τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸν Σερβάντην, Δασίγιον, Γολσμῦ, Σκὼτ, εἰς τὸν Δανιὴλ τὸν συγγράψαντα τὸν γνωστὸν τοῖς πᾶσι Ῥοδινσῶνα, ἐν ᾧ ἢ πραγματικότητι παρίσταται τόσον καταπληκτικῆ, ὥστε δυσκόλως ὑποθέτει τις ὅτι τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο εἶναι πλαστὸν.

Εἶπομεν ὅτι τὰ βιβλία ἅτινα ἀναγινώσκει τις δύναται νὰ μαρτυρήσωσι τὸν χαρακτῆρά του. Ἐς παραθέσωμεν τινὰ προσφιλέστατον εἰς μεγάλους ἀνδρας γενόμενα. Εἶπομεν περὶ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Πλουτάρχου. Οὐχ ἦτον καὶ ὁ Μονταίνιος εἶχε τοὺς ἐαυτοῦ. Ὁ Σαίξσπῆρας καίτοι φαίνεται ὅτι ἐμελέτα μετὰ προσοχῆς τὸν

Πλούταρχον, πολλοῦ μάλιστα καὶ ἀντέγραψε κατὰ λέξιν, εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ Μονταίνιος εὗρέθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ προσφιλέστατα βιβλία τοῦ Μιλτωνος ἦτο ὁ Ὀμηρος, ὁ Ὀβιδίος καὶ ὁ Εὐριπίδης· ὁ Εὐριπίδης δὲ ἰδίᾳ ἀνεγίνωσκετο ὑπὸ τοῦ Καρόλου Γάμμερ Φώξ, ὁ ὁποῖος εὐθιῶρει αὐτὴν ὡς ὠφέλιμον εἰς τὸν πολιτικὸν ῥήτορα. Ὁ Πιτ ἀνεύρισκε μέγα θέλημα εἰς τὸν Μιλτωνά (ὃν ὁ Φώξ δὲ λίγον ἐξετίμα). Ἔτερον ἀγαπητὸν βιβλίον τοῦ Πιτ ἦτο τὰ Πρίncipia τοῦ Νεύτωνος. Ὁ Βούρκε ἀνεγίνωσκε συνεχῶς τὴν Δημοσθένην, Μιλτωνά, Βολιγβρόκ καὶ τὰς Νύκτας τοῦ Γιούγκ.

Ἐν πάντων τῶν ποιητῶν ὁ Δάντης ἐπροτίμα τὸν Βιργίλιον, ὁ Κορνήλιος δὲ τὸν Λουκάνιον, ὁ Σίλλερ τὸν Σαιζσπῆρον. Ὁ Δάντης δὲ ἦτο προσφιλέστατος ποιητὴς πολλῶν μεγάλων ποιητῶν· ὁ Λόρδος Βρουγκκμ συνέβουλε τοὺς φοιτητὰς τῆς Γλασκώθης τὴν σπουδὴν τοῦ Δάντου, ὡς παρασκευάζοντες, μετὰ τὸν Δημοσθένην, τοὺς ἀναγνώστας του εἰς τὴν ῥητορικὴν τοῦ ἀμωνοῦ καὶ τοῦ βήματος. Ὁ Γκαίτε εἶχεν ἰδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τὰ Ἰθικά τοῦ Σπινόζα, βιβλίον ἐν ᾧ ἔλεγεν ὅτι εὗρεν ἡδύτητα καὶ γαλήνην, ἣν δὲν εὗρισκεν εἰς οὐδὲν ἕτερον.

Ὁ Μέγας Φρειδερίκος τῆς Πρωσσίας εἶχεν ὑπὸ ἰδιαιτέραν εὐνοίαν τὰ συγγράμματα τῶν γάλλων συγγραφέων Βαύλου, Ρουσσώ, Βολταίρου, Ρολλίνου, Φλερὺ, Μαλμεβραγγίου καὶ τοῦ ἄγγλου Λωκίου. Ἐσυνεθίζε δὲ νὰ λέγῃ: «Τὰ βιβλία μέγα μέρος ἔχουσιν ἐν τῇ ἀληθείᾳ εὐτυχίας.» Καὶ ἐν τῇ γήρατι ἔλεγε: «Τὸ τελευταῖόν μου πάθος εἶναι ἡ φιλολογία.»

Θὰ φανῆ ἀλλόκοτον ὅτι τὸ ἀγαπητόν βιβλίον τοῦ στρατάρχου Βλοῦγερ ἦτο ὁ Μεσσίας τοῦ Κλοπστόκ, καὶ τοῦ Ναπολεόντος τὰ ποιήματα τοῦ Ὄσαινοῦ καὶ αἱ Θλίψεις τοῦ Βέρνερ. Ὁ κύκλος ὅμως τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ Ναπολεόντος ἦτο λίαν ἐκτεταμένος· περιελάμβανε τὸν Ὀμηρον, τὸν Βιργίλιον, τὸν Τάσσον, μυθιστορίας, ἱστορίας πάντων τῶν χρόνων, συγγράμματα μαθηματικά, νομικά καὶ θεολογικά. Ἐπῆνει δὲ πάντοτε τὸν Ὀμηρον, καὶ τὸν Ὄσαινό. Ἀναγνώσαστε ἐκ νέου, ἔλεγε εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ πλοίου Βελλεροφόντου, ἀναγνώσαστε ἐκ νέου τὸν ποιητὴν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ καταβροχθίσατε τὸν Ὄσαινό. Οἱ ποιηταὶ οὗτοι ὑψοῦσι τὴν ψυχὴν καὶ διδούσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον κολοσσιαῖον μεγαλεῖον.»

Ἐὰν τὰ βιβλία εἶναι ἡ καλλίτερα κοινωνία διὰ τοὺς γέροντας, εἶναι ὡσούτως οἱ πρῶτοι μύσται τῆς νεότητος. Τὸ πρῶτον βιβλίον ὅπερ παρήγαγεν αἰσθησὶν βασιεῖαν εἰς τὸν νοῦν νέου ἀφίνει χρονολογίαν ἐν τῷ βίῳ. Θερμαίνει τὴν καρδίαν του, τονεῖ τὸν ἐνθουσιασμόν του, καὶ διευθύνον τὰς πράξεις του εἰς ὁδὸν μὴ προκεμελητημένην ἐπιδρᾷ διαρκῶς ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρός

του. Τὸ βιβλίον τὸ νέον δι' οὗ συνάπτουεν σχέσεις μετὰ νέου φίλου, οὐτινος ἢ πολυμιᾶθεια εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἡμετέρας καὶ ἡ νοῦς ὠρμηώτερος, χρησιμεύει ἔστιν ὅτε ὡς ἀφετηρία εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου ἡμῶν. Προκαλεῖ ἐνίοτε καὶ ἀνανέωσιν τοῦ βίου. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἐνὸς βιβλίου ὀρμηκόντες ἐρρίφθησαν εἰς ἐπιχειρήσεις μεγάλων πράξεων.

Τὰ καλὰ λοιπὸν βιβλία εἶναι οἱ καλλίτεροι φίλοι, ὑψοῦσι τὴν διάνοιαν ἡμῶν καὶ τὰς κλίσεις, καὶ προσφυλάττουσιν ἀπὸ τῆς κακῆς συνανακατροφῆς. Εὐθύνουσι τὸν νοῦν καὶ χειραφετοῦσιν αὐτόν· γεννῶσιν εὐθυμίαν ἀξιοπρεπῆ καὶ ὁμαλὸν ἦθος.

Ὁ Ἔρασμος ἔλεγε ὅτι τὰ βιβλία πρέπει νὰ καταταχῶσι μετὰ τῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου, καὶ τὰ ἐνδύματα ὡς πράγματα πολυτελείας. Κατὰ προτίμησιν ἀνεγίνωσκε τὰ συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος καὶ ἠσθάνετο αὐτὸν καλῶς ἔχοντα μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν. «Ποτέ, ἔλεγε, δὲν ἀνέγνωσα τὰ βιβλία τοῦ Κικέρωνος περὶ γήρατος, περὶ φιλίας χωρὶς νὰ καταφιλήσω αὐτὰ καὶ νὰ αἰσθανθῶ σεβασμὸν πρὸς ἄνδρα, ὃν ἐφαίνετο ὅτι ἐνέπνευσεν αὐτὸς ὁ Θεός.»

Ὅταν ὁ ἀγαθὸς γέρον Βιζήτερ πουριτανὸς ἤρξατο ἀπαριθμῶν τὰ πολύτιμα πράγματα, ἅτινα ἤθελε στερεθῆ μετὰ θάνατον, δὲν παρέλειπε καὶ τὴν ἡδονὴν, ἣν εὗρισκεν ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ τῇ μελέτῃ. «Ὅταν ἴ' ἀποθάνω, ἔλεγε, πρέπει νὰ λησμονήσω οὐ μόνον τὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθησῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς εὐγενεστέρους ἐπιηδονὰς τῆς μελέτης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τὰς ἐκ τῆς ἀνατροφῆς μετ' ἀνθρώπων σοφῶν καὶ εὐσεβῶν. Θὰ ἀφήσω τὰς ἀναγνώσεις μου, τὴν βιβλιοθήκην μου, καὶ δὲν θὰ φυλλολογῶ πλέον τὰ τόσον προσφιλέστατα βιβλία. Δὲν θὰ ἐπανεέλθω πλέον μετὰ τῶν ζώντων, ὅπως ἴδω τῶν πιστῶν μου φίλων τὰ πρόσωπα, οὕτε ὅτε εἰς ἰδέ τις πλέον ἐμέ. Αἱ οἰκίαι, αἱ πόλεις, οἱ ἀγροί, αἱ χώραι, οἱ κῆποι, οἱ περίπατοι δι' ἐμέ θὰ εἶναι μὴδέν. Δὲν θ' ἀκούσω τι πλέον περὶ τοῦ κόσμου, περὶ τῶν ἀνθρώπων, περὶ πολέμων ἢ περὶ ἄλλου τινος. Δὲν θὰ γνωρίζω τί γίνονται τὰ ἱερὰ συμφέροντα τῆς συνέσεως, τῆς εὐσεβείας, τῆς εἰρήνης, αἵτινες μοὶ ἦσαν τοσοῦτον προσφιλεῖς.»

Ἀνωφελὲς βεβαίως ν' ἀφηγηθῶμεν τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν, ἣν ἤσκησαν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τὰ βιβλία ἀπὸ τῆς Βίβλου μέχρις ἡμῶν. Περιλαμβάνουσι ὅλην τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀνθρώπου γένους. Εἶναι τὰ χρονικά τῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κινήτικὴ δύναμις ἐνεργός. Ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου μέχρι τοῦ Κοινωνικοῦ Συμβολαίου τοῦ Ρουσσώ, λέγει ὁ Βενάρδ, τὰ βιβλία ὤθησαν εἰς τὰς ἐπαναστάσεις. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι πολλάκις

μέγα βιβλίον εἶναι σπουδαιότερον μεγάλης μάχης. Τὰ ἔργα τῆς φαντασίας ἤσκησαν ὡσούτως μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Οὕτως ὁ Ῥαββαὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὁ Σερβάντης ἐν Ἰσπανίᾳ ἐκλόνησαν ὅ,τι εἶχον κακὸν καὶ ὑπερβολικὸν ὁ κληρος· καὶ οἱ ἱππῶται, μὴ μεταχειρισθέντες ἕτερον ὄπλον εἰμὴ τὸ γελόν, τχύτην τὴν φυσικὴν ἀντίθεσιν τοῦ τρόμου τῶν ἀνθρώπων. Ὁ λαὸς γελᾷ καὶ αἰσθάνεται ἐαυτὸν φωτιζόμενον. Ἐπειτα ἐπερῆν ὁ Τηλέμαχος καὶ ἐπανήγαγε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν φυσικὴν ἀρμονίαν.

«Οἱ ποιηταί,» λέγει ὁ Καζλίτ, ἀνήκουσιν εἰς φυλὴν, ἣτις διαρκεῖ περισσότερο τῶν ἡρώων· ἀναπνεύουσι πλεονέκτον τὸν ἀέρα τῆς ἀθανασίας. Τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου καὶ Βιργιλίου δυνάμειν νὰ ἔχωμας εἰς τὰς χεῖράς μας, εἰς τὸ προσκεφάλαιόν μας, ἐνῶ ὅ,τι ἔπραξαν οἱ ἡμνοῦμενοὶ ἤρωες, οὐδὲν οὐδὲν αἰσθάνεται. Οἱ συγγραφεῖς, ἀποθανόντες, ζῶσι καὶ ἐνεργοῦσι διὰ τῶν συγγραμμάτων, ἐνῶ οἱ ἱστορούμενοὶ καὶ ἡμνοῦμενοὶ, οἱ κατακτεταὶ τοῦ κόσμου εἶναι τέφρα ἐντὸς νεκρικῆς κάλπης. Ἡ συμπάθεια (ἐὰν δύναμαι νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω) εἶναι μᾶλλον ζωηρὰ καὶ ἐρικτὴ μετὰ τὸν ἴδιον παρὰ μετὰ τὸν ἴδιον καὶ πράξεως. Ἡ ἰδέα ἐνοῦται μετὰ τῆς ἰδέας ὡς φλόξ πρὸς φλόγα· ὅταν ἀποδίδῃ θαυμασμὸν εἰς τὰς σκιὰς τῶν ἡρώων καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ μαρμαρίνῳ μνημείῳ. Ἀλλ' οἱ λόγοι, αἱ ἰδέαι, τὰ αἰσθημὰ διὰ τοῦ χρόνου συμπήγνυνται καὶ σχηματίζονται εἰς οὐσίαν πραγματικὴν. Τὰ σώματα καὶ τὰ ἔργα μεταβάλλονται εἰς κόνιν, καὶ καταρρέουσι μικρὸν προξενούντα θόρυβον.—Δὲν ἀναμένει εἰμὴ ἤχος καὶ ἐλαφρὸς καπνός... Οὐ μόνον δὲ τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου ἐκλείπουν καὶ ἐξαφανίζονται μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρεταὶ του, τὰ καλλίστα τῶν κατεργασμάτων του συνοδεύουσι αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ. Μόνον αἱ σκέψεις μένουσιν ἀθάνατοι μεταβιβαζόμεναι ἀνεπαφῶς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Οἱ λόγοι εἶναι τὸ μόνον ὅπερ διαρκεῖ αἰωνίως.» Α. Μ.

ΑΙ ΑΠΟΚΡΕΩ

Ἐκ τῶν τοῦ Αἰμυλίου Σουθέστρ. 11 Φεβρουαρίου. Ὅποιος θόρυβος εἰς τοὺς δρόμους! Πόθεν αἱ κραυγαὶ αὗται καὶ οἱ ἀλλαγμοί; Ἄ! τὴν ἀνθυμῆσιν. Εἶνε ἡ τελευταία ἡμέρα τῶν Ἀποκρεῶν· διεργονται οἱ μετμηφισμένοι. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ καταργῆσθαι τὰ βαρβάρια ἔργα τῶν ἀρχαίων χρόνων, μόνον δ' ἠλλάξε τὸ ὄνομα αὐτῶν. Τὸ ὄνομα τὸ δοθὲν εἰς τὰς ἐλευθέρους ταύτας ἡμέρας ἐνθυμίζει τὸ τέλος τῶν συμποσίων καὶ τὸν μέλλοντα νὰ ἐπακολουθήσῃ μῆνα τῆς ἐγκρατείας. Διότι ἀσχετως σημαίνει ἀκριβῶς ἀποχρῆν ἀπὸ τοῦ κρέατος! Εἶνε χωρισμὸς τεσσαρακονθήμερος ἀπὸ τῆς

κρεωφαγίας. Ὁ δὲ ἄνθρωπος παρασκευάζεται εἰς τὴν στέρησιν διὰ τοῦ κορσεμοῦ καὶ κολάζεται ὅλαις δυνάμεσι πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὸν ἐξίλασμόν.

Διὰ τί καθ' ὅλαις τὰς ἐποχὰς καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς ἀνευρίσκουμέν τινά τῶν τρελῶν τούτων ἐορτῶν; Πρέπει νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡ σύνεσις εἶνε ἀγών ἀπὸ τοῦ ὀπίου εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναπαύωνται κατὰ καιροῦ οἱ ἀσθενέστεροι; Τινὲς τῶν μοναχῶν, καταδικασμένοι ὑπὸ τῶν τυπικῶν αὐτῶν, ὡς οἱ τραπιστάι, εἰς τὴν σιγὴν, ἀναλαμβάνουσι τὸν λόγον μόνον ἀπαξ τοῦ μηνός, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πάντες ἐμιλοῦσι ταυτοχρόνως ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς δύσεως. Ἴσως τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἰπποκρίμενοι καθ' ὅλην τὸ ἔτος εἰς τὴν κοσμιότητα, τὴν τάξιν, τὴν φρόνησιν, ἀποζημιούμεθα κατὰ τὰς ἀπόκρεω διὰ τὴν μικρὰν ἐκείνην στενοχωρίαν· αἱ ἀσχημονες δόξαις αἱ τῶς πεπεισμένοι ἐν τινι γωνίᾳ τοῦ ἡμετέρου ἐγκεφάλου εὐρίσκουσι τότε θύραν ἀνοικτήν. Ὡς τὰς ἡμέρας τῶν Κρονίων, οἱ δοῦλοι γίνονται ἐπὶ βραχὺν χρόνον κύριοι καὶ τὸ πᾶν ἐγκαταλείπεται εἰς τὰς μωρὰς παρθένους.

Αἱ κραυγαὶ διπλασιάζονται ἐν ταῖς τριόδοις, πληθύνονται οἱ θίασοι τῶν προσωποφόρων, πεζῶν, ἐφ' ἀμάξης, ἐφιππῶν. Ἀγωνίζονται τὶς νὰ φανῆ ζωηρότερος διὰ τὴν διακριθῆ τινὰς ὥρας, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν περιεργίαν ἢ τὸν φθόνον· τέλος δὲ τὴν ἐπαύριον ἀναλαμβάνουσι πάντες κατηφείς καὶ ἀπληροῦστος τὸ ἐνδομα καὶ τὰς βασιάνους τῆς γῆς.

Ὁμοί! σιέπτομαι μετὰ λύπης, ἕκαστος ἡμῶν ἐμοιάζει πρὸς τοὺς τοὺς προσωποφόρους· συχνότατα ὁ βίος ὅλος εἶνε ἄχαρις ἀπόκρεως.

Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ἐορτῶν ἀνακουφίζουσῶν τὸ πνεῦμα, ἀναπαυσῶν τὸ σῶμα, ἱλαρυνουσῶν τὴν ψυχὴν. Καὶ δὲν δύναται λοιπὸν νὰ εὐρεθῶσιν αὗται ἐξω σκαιῶν ἀπολαύσεων; Οἱ αἰκανομολόγοι ζητοῦσιν ἀπὸ μακροῦ χρόνου νὰ εὕρωσι τὴν καλλίστην χοῆσιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἄ! πῶς ἐπεθύμου ἐγὼ νὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνακάλυψις τῆς καλλίστης χρήσεως τῶν ὠρῶν τῆς σχολῆς του! Δὲν θὰ εἶνε δύσκολος ἡ εὕρεσις καμάτων διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τίς ὅμως θὰ εὕρῃ δι' αὐτοὺς ἀναψυχάς; Ἄν ἡ ἐργασία παρέχῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ἀλλ' ἡ φαειρότης εἶνε ἡ καθιστώσα αὐτὸν εὐχυμον. Ὁ φιλόσοφοι, ἀρχίσαστε ἐρευνῶντες τὴν εὐφροσύνην, εὕρετε ἡμῖν διασκεδάσεις ἐστερημένους κτηνωδίας, ἀπολαύσεις ἐστερημένους ἐγωϊσμοῦ· ἐπινοήσατε τέλος ἀπόκρεω εὐχάριστον εἰς πάντας καὶ οὐδένα ἀτιμάζουσαν.

Ἄρα τρίτη. Ἐκλείσει πάλιν τὸ παράθυρόν μου, ἀνεζωπύρησα τὴν θερμάστραν μου. Ἀπὸ ἐορτῆς ὅλος ὁ κόσμος, ὁ ἄλλω νὰ ἐορτάσω καὶ ἐγὼ.

σόφραγα τοῖς μετρητοῖς! σήμερον τὴν πρώτην τοῦ τα ἐπέγα, καὶ τώρα τοῦ κάκου θά ἤθελε νὰ ᾤσθη ὅπισθεν τὸν λόγον σου.

— Τὴν πρώτην; ἐπανέλαθον, ἐπαναφέρων ἀκουσίως τὰ βλέμματά μου εἰς τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν ἣν με παρεκάλεσεν ὁ κύριος Ἀντώνιος νὰ γράψω πρὸς τὴν χήραν τοῦ υἱοῦ σου καὶ ἥτις ἐκεῖτο ἐπι ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης.

Οὐδαμῶς προσέσχεν εἰς τὴν ἐπιφώνησιν μου καὶ ἐξηκολούθησε θαυμάζων τὸ ἔργον τοῦ Ἰορδάνου ὡσεὶ ἐν ἐκστάσει.

— Ὅποια τέχνη περὶ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐπιστάσιν! ἐπιθύριζε τραγανίζων τὸ τελευταίον του κύταλον ἐν τρυφῇ ὅποια ἐμφασις, ὅποιον πῦρ! Ποῦ ἄλλου ἐμπορεῖ τις νὰ εὕρῃ τὴν διαφάνειαν αὐτῆν τῶν χρωματισμῶν, τὴν μαγίαν αὐτῆν τῶν ἀντανάκλασεων, τὴν δύναμιν ταύτην, τὴν φυσικότητα αὐτῆν;

Ἐπειδὴ δὲ ἠεροῦσεν αὐτοῦ μένων ἀκίνητος, ἐξέλαθε τὴν ἐκπληξίν μου ἀντὶ θαυμασμοῦ καὶ κτυπῶν μου τὴν ὠμοπλάτην.

— Εἶσθε ἔκθαμβος, ἀνέκραξε φαιδρῶς, δὲν ἐφαντάζεσθε ὅτι θά ἴδῃτε τοιοῦτον Ἰησοῦν! Τί λέγετε περὶ τῆς ἀγορᾶς μου;

— Μὲ συγχωρεῖτε, ἀπήντησα σοβαρῶς, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ἠδύνασθε νὰ κάμητε ἀγορὰν καλύτεραν.

Ὁ κύριος Ἀντώνιος ὕψωσε τὴν κεφαλὴν.

— Καὶ πῶς; ἀνέκραξε, μὲ νομίζετε ἀνθρωπῶν δυνάμενον νὰ πατηθῇ περὶ τὴν ἀξίαν ζωγραφίας τινός ἢ περὶ τὴν τιμὴν αὐτῆς;

— Οὐδαμῶς παραγνωρίζω οὔτε τὴν ὑμετέραν φιλοκαλίαν, οὔτε τὰς καλλιτεχνικάς ὑμῶν γνώσεις, ἀλλὰ φρονῶ εὐπαρησιαστικῶς ὅτι ἀντὶ τῆς τιμῆς τῆς ζωγραφίας ἥτις εἰκονίζει ὑμῖν τὸ οἰκογενειακὸν τοῦτο συμπόσιον ἠδύνασθε νὰ ἔχητε...

— Τί λοιπόν;

— Τὴν οἰκογένειαν αὐτῆν, κύριε.

Ὁ γηραιὸς συλλογὸς ἔρριπεν ἐπ' ἐμὲ βλέμμα ἐμφαντικὸν οὐχὶ ὀργῆν, ἀλλὰ περιφρόνησιν. Προφανῶς ἀπεδεικνυόμην εἰς αὐτὸν βάρβαρος, ἀνίκανος νὰ ἐννοήσω τὰς καλάς τέχνας καὶ ἀνάξιος νὰ πολαύσω αὐτῶν. Ἡμέρη χωρὶς νάπαντήσῃ, ἔλαβε πάλιν ἀποτόμως τὴν ζωγραφίαν τοῦ Ἰορδάνου καὶ τὴν ἐπανέφερεν εἰς τὴν κρύπτῃν αὐτῆς ὄπισθεν τῶν ἱερογραφῶν.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔδειξεν ὅτι με ἀποχαιρετίζει, ἐχαιρέτισα καὶ ἐξῆλθον.

Ὁρῶ ἐβδόμη. Ἐπιστρέψας οἴκοι εὗρισκα τὸ ὕδωρ μου βράζον ἐπὶ τῆς μικρᾶς μου λυχνίας, ἀρχίζω νὰ λέθω τὸν καφὲν καὶ ἐτοιμάζω τὴν πρόχου.

Ἢ προετοιμασία τοῦ καφῆ εἶνε διὰ τὸν ζῶντα βίον μονήρη ἢ λεπτοτάτη καὶ τετριπτότατη τῶν οἰκιακῶν ἀσχολιῶν, εἶνε τὸ ἄκρον ἄκρον τῶν οἰκιακῶν ἔργων τοῦ ἀγῶμου.

Ὁ καφὲς εἶνε, οὕτως εἶπεῖν, τὸ μεταβιβαζόμενον μεταξὺ τῆς τροφῆς τῆς σωματικῆς καὶ τῆς τροφῆς τῆς πνευματικῆς. Ἐπεξεργεῖ δ' εὐχαρίστως συγγρόνως ἐπὶ τε τὰς αἰσθήσεις καὶ ἐπὶ τὴν διάνοιαν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀρώμα του μόνον παρεχει εἰς τὸ πνεῦμα οὐκ οἶδα ποίαν φαιδρὰν ἐνέργειαν, εἶνε δαιμον δυνεῖζων τὰς πτέρυγας αὐτοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν φαντασίαν καὶ μεταγών αὐτῆν εἰς τὰς χώρας τῆς Χαλιμας. Ὅταν εἶμαι χωρῆμος εἰς τὴν παλαιάν μου πολυθρόναν με τοὺς πόδας ἐξηπλωμένους πρὸ ἐστίας σπινθηρακίζούσης, καὶ τὸ οὖς μου θεωπεύεται ὑπὸ τοῦ κελαρισμοῦ τοῦ ἱμπρικίου ὅπερ φαίνεται οἶονε συνδιαλεγόμενον μετὰ τῶν πυροστατῶν του, ἢ δὲ ἁσφρισίς ἐξερεθίζεται ἠδέως ὑπὸ τῶν ἀρωμάτων τοῦ ἀραβικοῦ κόκκου, ἔγω δὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἠμικεπέεις ὑπὸ τοῦ καταβιβαζόμενου σκούφου μου, μοὶ φαίνεται πολλάκις ὅτι ἐκάστη νιφὰς τοῦ ἀρωματικοῦ ἀτμοῦ περιβάλλεται σὺν ἡμῶν τὴν ὄρισην καὶ βλέπω ἐν αὐταῖς κατὰ σειρὰν, ὡς ἐν ταῖς ἀντανάκλασιν τῶν ἐρήμων, τὰς διαφόρους εἰκόνας τῶν εὐχολιῶν καὶ ποθῶ τὴν πραγμάτευσιν.

Κατ' ἀρχὰς δ' ἀτμός μεγαλύνεται, χρωματίζεται καὶ βλέπω οἰκίσκον εἰς τὰς κλιτύας λόφου, ὅπισθεν δ' αὐτοῦ ἐκτείνεται κῆπος περιφρασσόμενος ὑπὸ λευκακωνίδων καὶ διαρρηθόμενος ὑπὸ βουακίου, εἰς οὗ τὰς ἠχίας ἀκούω βομβήσας τὰς μελίσσας.

Ἐπειτα τὸ τοπίον αὐξάνει ἀκόμη. Βλέπω ἀγροὺς καταφύτους ὑπὸ μηλέων καὶ διακρίνω ἐξευγμένον ἀροτρον ἀναμένον τὸν κύριόν του. Ἀπώτερον, ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ δάσους ἀντηγαυῖντος ὑπὸ τῶν κτύπων τῆς ἀξίνης, ἀναγνωρίζω τὴν κληρὸν τοῦ ξυλοσχίστου, ἔχουσαν στέγασμα ἐκ χλόης καὶ σχιδῶν.

Καὶ ἐν μέσῳ πασῶν τούτων τῶν ἀγροτικῶν εἰκόνων μοὶ φαίνεται ὅτι βλέπω οἶονε παραστάσιν τινα ἐμοῦ αὐτοῦ κυμαινομένου καὶ διαλαύνοντος! Τὸ φάντασμα μου περιφέρεται ἐν τῷ ἀνείρω μου.

Οἱ ἀναβρασμοὶ τοῦ ὕδατος ἀπειλοῦντος νὰ ἐκχειρισθῇ μὲ ἀναγκάζουσι νὰ διακόψω τὴν μελέτην ταύτην ἵνα ῥίψω εἰς τὸ ἱμπρικίον τὸν καφὲν. Τότε δ' ἀναλογίζομαι ὅτι δὲν ἔχω γάλα λαμβάνω τὸ δοχεῖον καὶ κατέρχομαι εἰς τῆς γαλακτοπώλιδος.

Ἢ μᾶνα Διονυσούλα εἶνε βρωμαλέα χωρικὴ ἐλλοῦσα ἐν νεωτάτῃ ἡλικίᾳ ἐκ Σαβοῦας καὶ ἣτις παρὰ τὰς συνήθειας τῶν συμπατριωτῶν τῆς δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν τῆς. Δὲν ἔχει οὔτε σύζυγον οὔτε τέκνα, καίπερ ἀποκαλυμμένη μήτηρ, ἀλλ' ἠξιώθη τοῦ ὀνόματος μᾶνας ἐνεκα τῆς ἀπαύστου ἀγαθότητος αὐτῆς. Γενναῖον πλάσμα, ἐγκαταλειμμένον ἐν τῇ ἐγκοσμίῳ ὑπὲρ ὑπάρξεως ἀγῶνι, εὐρεν ἐν τῷ κόσμῳ τὴν μετρίαν τῆς θέσιν ἐργαζο-

μένη, ἀδουσα, προστρέγουσα ἀρωγὸς τῶν ἀλλων καὶ ἀφίνουσα τὰ λοιπὰ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Θεοῦ.

Μόλις φθάσας εἰς τὴν θύραν τῆς γαλακτοπώλιδος, ἀκούω ἀδιαιρέτους καγχασμούς. Ἴν τι δὲ τῶν γωνιῶν τοῦ γαλακτοπωλείου τρία παῖδια κάθονται χαμαί, φέροντα τὴν καπιναμένην ἐνδυμασίαν τῶν μικρῶν Σαβαυδιῶν, καὶ κρατοῦσιν ἐν χερσίν μεγάλα τεμάχια βουτυρωμένου ἄρτου καὶ τυροῦ. Τὸ νεώτατον αὐτῶν εἶχε πασαλειφθῆ τὰ πρόσωπον ἕως τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ τούτου προήρχετο ἢ πολλὴ ἐκεῖνη φαιδρότης.

Ἢ μᾶνα Διονυσούλα μοὶ δεικνύει τὰ παῖδια.

— Γιὰ δὲς ἐδῶ αὐτὰ τὰ ἀῖμα, τί φαεῖ τοῦ σου κάνου, εἶπε θεωπεύουσα διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ λαϊμαργου.

— Δὲν εἶχε προγευθῇ ἀκόμη, παρατιρεῖ ὁ σύντροφός του, δικαιολογῶν αὐτόν.

— Φτωχούλι μου! εἶπεν ἡ γαλακτοπώλις, τὰ καῦμένα σου εἶνε ἀφῆμένα χωρὶς προστάτην εἰς τοὺς πέντε δρόμους καὶ δὲν ἔχουν ἄλλον πατέρα παρὰ τὸν Θεόν!

— Καὶ δι' αὐτὸ χρησιμεύεις σὺ εἰς αὐτὰ ὡς μήτηρ; ὑπέλαθον μειλιχίως.

— Ὅτι κάνω εἶνε πολὺ ὀλίγον, εἶπεν ἡ μᾶνα Διονυσούλα, μετροῦσα τὸ γάλα μου, ἀλλὰ κάθε μέρα μαζεύω μερικά ἀπὸ τὸν δρόμον διὰ νὰ φαίνε μιά φορά καὶ νὰ χορτάσουν. Ἀγαπημένα μου παῖδια! ἡ μητὴρ τους θά μου το ἀνταποδώσουν μίαν ἡμέραν ἕς τὸν παράδεισον. Κ' ἔπειτα, τί νὰ σας πῶ, μοὺ ἐνθυμίζουσι καὶ τὰ βουὰ μου! Ὅταν τραγουδοῦν τὸ τραγουδάκι τους καὶ χορεύουσιν, μοὺ φαίνεται πάντα ἡ πόλις ξαναβλέπω τὸν παπποῦ μας.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς χωρικῆς ἐνοτισθησαν ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα.

— Οὕτω λοιπόν μόνη πληρωμὴ τῆς εὐεργεσίας ἦν τοῖς παρέχεις εἶνε αἱ ἀναμνήσεις σου; ὑπέλαθον.

— Ναί, ναί, εἶπε! καὶ ἡ χαρὰ των! Τὰ γέλοια αὐτῶν τῶν μικρῶν, κύριε, εἶνε ὅσαν τὸ κελᾶσμα τοῦ πουλιοῦ, δὲν ἔξερω εἶνε ὅσαν νὰ δίνουσι εὐχαρίστησι καὶ θάρρος διὰ νὰ ζήσῃ κανεὶς.

Ἐγούσα δὲ ταῦτα παρεσκεύαζε νέα τεμάχια ἄρτου, προσθέτουσα καὶ μῆλα καὶ ὀλίγα κάρυα.

— Ἐλάτε, ἀγγελούδια μου, ἀνέκραξε, βάλετε αὐτὰ ἕς τὴν τζέπη σας γι' αὔριο.

Ἐπειτα δὲ στρεφομένη πρὸς με,

— Σήμερα ἀφανίζομαι, προσέθηκεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ γιορτάσω καὶ ἐγὼ τὰς ἀποκριάς.

Ἀνεχώρησα χωρὶς νὰ εἶπω λέξιν ἡμῶν λίαν συγκεκινημένων.

Τέλος λοιπόν εἶχον ἀνακαλύψει τὸ ζητούμενον, τὴν ἀληθῆ ἠδονήν. Ἀφ' οὗ πρῶτον εἶχον ἰδεῖ τὸν ἐγωισμὸν τῆς φιληθονίας καὶ τοῦ καθάρου νοῦ εὗρισκαν τὴν εὐφρόσυνον ἀφοσίωσιν τῆς

ἀγαθότητος. Ὁ Πέτρος, ὁ κύρ Ἀντώνιος καὶ ἡ μᾶνα Διονυσούλα εἶχον ἐορτάσει τὰς ἀποκριάς, ἀλλὰ διὰ μὲν τοὺς δύο πρῶτους ἡ ἐορτὴ ὑπῆρξε τῶν αἰσθησεῶν ἢ τοῦ πνεύματος, διὰ δὲ τὴν τρίτην ὑπῆρξε ἐορτὴ τῆς καρδίας. * * *

ΤΑ ΠΤΗΝΑ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΤΟΥΡΚΟΙΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου.

Τὴν συμπάθειαν καὶ ἐλεημοσύνην ὁ Τούρκος ἐπεκτείνει διὰ μόνον μεταξὺ τῶν ὁμοφυῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζώων, καὶ κατ' ἐξουσίαν τῶν ἀβλαβεστέρων ἢ ὠφελιμοτέρων. Ἐκ τούτου ἡ πληθὺς ἐκεῖνη τῶν ἀγρίων περιστέρων καὶ τῶν κατοικιδίων τρυγῶν, αἱ ὅποιαι γεννοβολοῦσι καὶ τρέφονται εἰς πολλὰ τζαμιά, πληθὺς τοσαύτη, ὡσεὶ ἐπὶ τῶν γεννημάτων τῶν μεταφερομένων εἰς τὸ Πέραν διὰ θαλάσσης, τὰ ὅποια ἐμνοσῶμαι, ὡς γνωστὸν, ἀχρὶς οὐ πρὸ πολλοῦ ἢ Κυβέρνησις, ἐκπίπτει τὸσον ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν διὰ τὰ πτηνὰ ταῦτα, τὰ ὅποια, ἀμα ἴδωσι τὸ πορθμεῖον κινούμενον, ἐπιπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἐν αὐτῷ χύδην ἐπισσευρευμένου αἵτου τὸσον πολλὰ, ὡσεὶ μερικά, μὴ εὗρισκοντα ἐπὶ τοῦ σωροῦ τόπον, περιμένουσι τὴν σειρὰν αὐτῶν σκαλωμένα εἰς τῶν κωπηλατῶν τοὺς ὤμους.

Ἐπίσης ἱεροὶ θεωροῦνται καὶ οἱ πυργῖται στρουθοὶ (τὰ σπουργίτια), πρὸς ἐμφώλευσιν τῶν ὀφίων ὄλαι αἱ Τουρκικαὶ οἰκίαι ἔχουσιν ἐξωθεν τῶν τειχῶν αὐτῶν ἐπίτηδες κτισμένας νεοτῆς εἰς σχῆμα οἰκίσκων. Καὶ ἐνθυμῶμαι ὅτι ὁ καθ' ἡμᾶς γνωστὸς Τσελεμπή-Ἐφέντης, καταντήσας εἰς εἶδος ἀτροφίας περὶ τὸ γῆρας του, ἐπειδὴ οἱ ἰατροὶ τῷ διάρρισαν νὰ τρώγῃ ὀρύζιον βρασμένον εἰς τὸν ζωμὸν τῶν μικρῶν πτηνῶν τούτων, δὲν ἐτόλμησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν, πρὶν ὁ ἱμάμις τοῦ μαχαλέτου τῷ ἔδωκε τὴν ἀδειαν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ διδῇ ἐν φλαβρον ἀντὶ ἑκάστου πυργίτου εἰς τὸ Πτωχοτροφεῖον.

Ἀλλὰ τὸ σέβας τῶν Νωαμειδανῶν πρὸς τοὺς πελαργούς (λεϊλέκια) δὲν ἔχει μόνον αἰτίαν ὅτι καταδιώκουσι πρὸς τροφήν αὐτῶν τὰ ὀρεῖδια καὶ τὰ ἄλλα φαρμακερὰ ἔρπετά, ἀλλ' ἀκόμη καὶ διότι τοὺς φρονοῦσιν ἀπερχομένους κατ' ἔτος εἰς τὴν Μέκκαν, ὅθεν καὶ τοὺς ἀνομάζουσι προσκυνητὰς (χατζῆ), καὶ πιστεύουσιν ἔπομένως ὅτι εἰς ὅποιαν οἰκίαν ἐπάνω νεοττοποιήσωσιν, ἐκεῖ οὔτε πανάλη οὔτε πυρκαϊὰ πλησιάζει, καὶ οὐαὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις τοὺς βλάψῃ! Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Lady Montague, ἀστειζομένη, λέγει ὅτι «οἱ εὐτυχέστεροι ὑπῆκοοι τῆς Τουρκίας εἶνε οἱ πελαργοί.» Τὴν αὐτὴν ἀτυλίαν ἀπολαμβάνουσι τὰ πτηνὰ ταῦτα καὶ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ διατὶ καὶ αἱ ἰθεις

1. Περὶ τῶν σκύλων παρὰ τοῖς Τούρκοις, ἴδε τὸν Ε' τῆς Ἐστίας. Σ. τ. Δ.

εις την Αίγυπτον τὸ πάλαι ἐτιμῶντο ὡς εὐεργέται τοῦ τόπου.

Τῆς συμπαθοῦς διαθέσεως ταύτης τῶν Τούρκων ὡς πρὸς τὰ ζῶα θυλλοῦνται διάφορα διηγήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐξῆς, ἀποδιδόμενον παρατινων μὲν εἰς Σουλτάν-Νιουράδ τὸν Δ', παρ' ἄλλων δὲ εἰς ναύαρχόν τινα (καπετάν-πασσάν), ἔστις, περιπολῶν ποτε τὴν πόλιν τῆς Χίου, ἠρώτησε τίνος ἦσαν τέσσαρα-πέντε κάτιστρα δανάρια, τὰ ὅποια, φορτωμένα πέτρας, εἶδε νὰ στέκωσι δεδεμένα εἰς οἰκίας τινὸς τῆν Θύραν, καὶ μαθὼν ὅτι οἱ κύριοι αὐτῶν ἐγευμάτιζον ἐκεῖ πλησίον, ἐξηκολούθησε τὴν περιόδεον του· ἀλλ' ἐπιστρέφων εἶδεν ἀκόμη δεμένα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τὰ ἀθλια ἐκεῖνα ζῶα. Προσκαλέσας τότε τοὺς κυρίους αὐτῶν, τοὺς εἶπεν ὅτι, ἀφοῦ ἔφαγον αὐτοὶ, δίκαιον ἦτο νὰ φάγωσι καὶ οἱ ὄνοι των. Οἱ χωρικοὶ κῆραν εὐλογωτάτην τὴν πρότασιν· ἀλλ' ἀπόρησαν ὅταν ὁ Πασσᾶς ἐπρόσθεσεν, ὡς ἐπίσης δίκαιον, ὅτι ἐν ὅσῳ τὰ ζῶα τρώγουν, νὰ περιμένωσιν αὐτοὶ ὄρθιοι πρὸ τῆς Θύρας, φορτωμένοι τὰ σαγμάρια ἐκεῖνων.

Γινώμαι καὶ σκέψεις ἠθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΑΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

(Μετάρρασι Ρ. Ζωγιοῦ.)

81.

Οὐδὲν ἄλλο δυνάμεθα νὰ ἀγαπήσωμεν, εἰμὴ ὅ,τι εἰς ἡμᾶς ἀναφέρεται. Χάριν δὲ τῶν ἡμετέρων ὀρέξεων καὶ τῶν ἡμετέρων ἡδονῶν προτιμώμεν ἡμῶν αὐτῶν τοὺς φίλους ἡμῶν. Ἐν τούτοις ἡμῶς ἐπὶ μόνῃς ταύταις τῆς προτιμήσεως σφρίζεται ἡ ἀληθὴς καὶ τελεία φιλία.

82.

Διαλλαττόμεθα πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, τῆς καταστάσεως ἡμῶν τὴν βελτίωσιν ἐπιζητοῦντες, καταπεπονημένοι ἐκ τοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου, καὶ δυστυχῆ συμπτώματα φοβούμενοι.

83.

Ἡ κοινῶς λεγομένη φιλία ἑταιρία τις εἶναι, καὶ θεραπεία συμφορῶντων ἀμοιβαίων, καὶ ὑπηρετημάτων ἀνταμοιβή· ἐνὶ δὲ λόγῳ, ἐμπόριον εἶναι ἡ φιλία, εἰς δ' ἡ φιλαυτία πάντοτε ἐπιδιώκει μικρὸν ἢ μέγα κέρδος.

84.

Ἀσχρατότατα εἶναι ἡ πρὸς τοὺς φίλους ἡμῶν δυσπιστία τῆς ἐξ αὐτῶν ἀπάτης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Γυνὴ τις ἐκλήτευσθ' ὡς μάρτυς ἐν τῷ δικαστηρίῳ.

- Πῶς ὀνομάζεσαι; εἶπεν αὐτῇ ὁ πρῶτος.
- Τριανταφυλλιά.
- Πόσους χρόνους ἔχεις;
- Τριάντα.
- Πάρε ὄρκον.

- Ὅρκον δὲν παίρνω, μόνον βάλε 32.
- Πάρε ὄρκον ὅτι θὰ εἴπῃς τὴν ἀλήθειαν.
- Ὅρκον! . . . ὄχι . . . βάλε 35 καὶ εἶνε ἀλήθεια.

- Καλὰ, γυναῖκα, πάρε τώρα ὄρκον.
- Οὐφ! . . . μ' ἐπάθιασες . . . γράψε 40 καὶ παίρνω καὶ ὄρκον.

Ἡ ἀγαθὴ Τριανταφυλλιά ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ὄρκος ἀπέβλεπε τὴν ἡλικίαν τῆς.

Ἐπεθύμουν πολὺ νὰ ἦμαι βιβλίον, ἔλαγέ ποτε γυνὴ πρὸς τὸν σύζυγόν τῆς, ἔστις ἔπερα τὸν καιρὸν του ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του.

- Καὶ διατί, φιλότατη;
 - Διότι εἶσαι πάντοτε πλησίον τῶν βιβλίων.
 - Καὶ ἐγὼ θὰ τὸ ἐπεθύμουν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ ἦσο ἡμερολόγιον ἔπερ κατ' ἔτος ἀλλάζομεν.
- Ἐκ τῆς συζυγικῆς ταύτης ἀπαντήσεως οἱ παροιμιολογοὶ παράγουσι τὴν ἐξῆς γαλλικὴν παροιμίαν:

«Γυνὴ καὶ Καζαμίας καλὰ μόνον δι' ἓνα χρόνον» (Une femme et un almanach ne valent que pour une année.)

ΛΑΗΘΕΙΑΙ

* * Τὰ γελοιωδέστερα ἔθιμα καὶ οἱ ἀνοητότεροι τύποι ἐπικρατοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ῥητοῦ «Γοιαντὴ εἶναι παρ' ἡμῶν ἡ συνθήθεια». Οὕτω ἀπεκρίνοντο καὶ οἱ ἄγριοι τῆς Ἀμερικῆς εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ἐρωτῶντας διατί ἀνθρωποφαγοῦσι.

* * Ὅταν ἡ πτωχεία εἰσέρχεται διὰ τῆς θύρας, φεύγει ἡ εἰρήνη διὰ τοῦ παραθύρου.

* * Ὅ,τι εἰς τὰς γυναῖκας ἡ αἰδώς, τοῦτο εἰς τὰ ἔθνη ἡ ἀνεξαρτησία.

* * Ἡ προσήκουσα ἀνατροφή τῆς νεότητος εἶνε ἡ πρώτη βᾶσις τῆς εὐδαιμονίας.

* * Ὁ φθόνος εἶνε ἔλκος τῆς ψυχῆς.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ἐπίκαιρον νομίζομεν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους, ὅτε οἱ κατάρροι καὶ αἱ βρογχίτιδες εἰσὶ συνηθέστατοι, νὰ σημειώσωμεν τὸ ἐπόμενον θεραπευτικὸν μέσον, τὸ ὅποιον μεταχειρίζονται οἱ Ἑλβετοὶ ὄρεινοι, οἵτινες ὡς κυνηγοὶ πολλὰ ὑφίστανται ἠναγκασμένοι ἐν καιρῷ δραμυτάτου χειμῶνος νὰ διατρέχωσιν εἰς τὰ χιονοσκεπῆ αὐτῶν ὄρη.

Ἀνάλυσον βράζων αὐτὸ ἐντὸς γάλακτος τεμάχιον χυλίσματος γλυκυρρίζης (διὰν μπαλί), πρόσθετε δὲ, νὰναβράση τὸ γάλα δις ἢ τρις καὶ ἐπὶ πολὺ. Εἰς τὸ κρᾶμα τοῦτο πρόσθεσον ἀκολούθως ἐν ποτῆριον βωμίου. Ἡ ἐνέργεια τοῦ φαρμάκου τούτου, πινομένου τὴν ἑσπέραν πρὸ τοῦ ὕπνου, γίνεται καταφανῆς εὐθὺς τὴν ἐπαύριον κατὰ τὴν ἐξέγερσιν.

ΑΘΗΝΑΙ—ΤΥΠΟΓΡ. ΚΟΡΝΗΝΙΟΥ, ΟΔΟΣ ΜΙΑΤΙΛΛΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΙΟΥ, 15